

Građanski odgoj i obrazovanje - iskustva i stavovi studenata

Pelaić, Sara

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:353216>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU**

**ZAVRŠNI RAD
GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE – ISKUSTVA I STAVOVI STUDENATA**

SARA PELAIĆ

SPLIT, 2019.

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

JEDNOPREDMETNI STUDIJ SOCIOLOGIJE

SOCIOLOGIJA OBRAZOVANJA

ZAVRŠNI RAD

GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE – ISKUSTVA I STAVOVI STUDENATA

STUDENTICA:

Sara Pelaić

MENTORICA:

doc. dr. sc. Ivanka Buzov

Split, rujan, 2019.

Sadržaj:

1. UVOD.....	1
2. GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE	4
2.1. Značaj razrednog ozračja u građanskom odgoju i obrazovanju	5
2.2 Aspekti razrednog ozračja i građanski odgoj i obrazovanje.....	5
2.3. Prepreke za provedbu građanskog odgoja i obrazovanja	6
2.4. Pregled razvoja građanskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj od 1999. do 2017. godine	6
3. GRAĐANSKI ODGOJ U EUROPSKIM DRŽAVAMA	10
3.1. Obrazovna politika u Europi i EU	12
4. KURIKULUM GRAĐANSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA	13
4.1. Metode poučavanja i učenja u kurikulumskome pristupu građanskom odgoju i obrazovanju	14
5. KURIKULUM GRAĐANSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ	17
5.1. Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja u školskoj godini 2012./2013.	17
5.2. Neka pitanja i dvojbe u svezi kurikulumu građanskog odgoja i obrazovanja	19
5.3. Kurikulum za međupredmetnu temu građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole (2019. godina)	20
6. METODOLOŠKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA	24
6.1. Predmet i ciljevi istraživanja	24
6.2. Metoda, uzorak i hipoteze	24
7. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	26
7.1. Strukturalna obilježja uzorka.....	26
7.2. Pohađanje programa Građanski odgoj i obrazovanje tijekom ranijeg školovanja, zainteresiranost i upoznatost ispitanika s glavnim odrednicama GOO-a te metode učenja.....	27
7.3. Stavovi ispitanika o karakteristikama predmeta Građanski odgoj i obrazovanje.....	30
7.4. Stavovi ispitanika o uvođenju GOO-a kao obveznog predmeta u obrazovni sustav i mogućim preprekama	30
7.5. Zadovoljstvo ispitanika kvalitetom obrazovanja u Hrvatskoj i očekivanja pronalaska posla u struci	32

8. ZAKLJUČAK.....	33
9. LITERATURA	34
10. PRILOZI.....	36
10.1. Upitnik anketnog istraživanja.....	36
10.2. Protokol anketnog istraživanja	39
10.3. Tablični i grafički prikazi rezultata istraživanja	41
SAŽETAK.....	51
SUMMARY.....	52
BILJEŠKA O AUTORICI.....	53

1. UVOD

Škola i obrazovanje predstavljaju jedan od ključnih faktora u prenošenju znanja i razvoju stavova prema drugome i drugima te prema civilnome društvu, ljudskim pravima i životu. Škola i obitelj primjeri su institucija koje se zalažu za prave vrijednosti, vjerovanja i način života. Građanski odgoj i obrazovanje treba biti sastavni dio nastavnog programa kao i svakog školskog okruženja. Građanski odgoj i obrazovanje treba biti uveden ne samo u formalno školovanje, već i u proces cjeloživotnog učenja (Marušić-Štima i dr., 2007, 19). Programi građanskog odgoja i obrazovanja potiču učenika na aktivno i kvalitetno djelovanje u školi, lokalnoj zajednici i društvu. Današnje društvo u potrazi je za rješenjima problema s kojima se susreće: građani gube povjerenje u institucije; raste nezainteresiranost mladih i odraslih za društveno-političke procese; porast pluralnih društava i sve češće masovne migracije; globalizacija; ekološka kriza; međunacionalni i međuetnički sukobi; porast stope nasilja, terorizam i prijetnje globalnome miru. Građanski odgoj i obrazovanje pridonosi sposobnosti učenika za sudjelovanje u aktivnostima za opće dobro (GOOD inicijativa, 2019).

Prijedlog da zemlje krenu u uključivanje građanskog odgoja i obrazovanja za ljudska prava u svoje odgojno – obrazovne sustave razvio se na razini Vijeća Europe i institucija Europske unije. 1993. godine u Beču, na svjetskoj konferenciji o ljudskim pravima donesen je zaključak kako djeca i mladi u odgojno – obrazovnim institucijama ne stječu znanja i vještine potrebne za kompetentno djelovanje u demokratskom društvu te kako je upravo zbog toga potrebno uvesti ove sadržaje. Vijeće Europe s vremenom postaje vodeća organizacija koja na europskoj razini aktivno zagovara uključivanje građanskog odgoja i obrazovanja u obrazovni sustav zemalja članica. 1985. godine donosi se preporuka o učenju o ljudskim pravima u školama, što postaje prvi zajednički europski okvir za promicanje građanskog odgoja i obrazovanja za ljudska prava. Nakon drugog samita zemalja članica Vijeća Europe (1997) pokrenut je projekt Odgoj i obrazovanje za ljudska prava te se iznose Preporuke o građanskom odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo Republike Hrvatske, kao zemlje članice Vijeća Europe, ali i potpisnice niza konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, koja ima za cilj uvesti program za odgoj i obrazovanje te obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo u svoj odgojno – obrazovni sustav. U Hrvatskoj se odgojno – obrazovni sustav kojemu je cilj promicanje ideje ljudskog dostojanstva, ljudskih prava, jednakosti i odgovornosti naziva Građanski odgoj i obrazovanje (Pažur, 2017, 606).

Kurikulum GOO-a izrađen je na temelju sljedećih modula (Rukavina-Kovačević, 2013,111):

1. Osnove demokracije – vlast, pravda, odgovornost, privatnost;
2. Zakon u razredu – prema kulturi vladavine prava i demokracije;
3. Projekt građanin – razvoj poduzetnosti;
4. Učitelji i učenici – miritelji i razvoj socijalnih vještina;
5. Razvoj socijalne solidarnosti, humanih vrednota, istraživanja humanitarnog prava;
6. Suzbijanje koruptivnog ponašanja i korupcije;
7. Suzbijanje trgovanja ljudima;
8. Odgoj i obrazovanje za zaštitu potrošača;
9. Razvoj volonterskog rada;
10. Razvoj identiteta i interkulturalnosti;
11. Razvoj ravnopravnosti spolova.

Građanski odgoj i obrazovanje predmet je različitih kontroverzi, ponajprije u raspravama unutar političke teorije, sociologije obrazovanja i filozofije odgoja. U središtu neslaganja su prije svega različiti pogledi naspram funkcije i organizacije samog društva i društvenih institucija, uloge građanskog odgoja u javnom sustavu odgoja i obrazovanja te promoviranja osobina povezanih s obrazovanjem za ljudska prava i građanski odgoj koje pred nastavnike društvenih predmeta stavljaju zahtjevnu zadaću. Postoji velika razlika između tvrdnji o ulozi građanskog odgoja i obrazovanja u školi te o ulozi u svakidašnjem životu. Nastava građanskog odgoja i obrazovanja od izuzetne je važnosti za oblikovanje i razvoj demokratske političke kulture u društvu. Potrebno je spomenuti da se i sve aktualnije društvene i političke promjene u društvu snažno reflektiraju na koncept ovoga područja odgoja i obrazovanja u kurikulumima obrazovnog sustava (Rukavina-Kovačević, 2013, 114).

Ovaj rad, koji za svoj predmet ima ispitivanje iskustava i stavova studenata Sveučilišta u Splitu o predmetu Građanski odgoj i obrazovanje, podijeljen je na deset poglavlja. **Prvo poglavlje** predstavlja uvodni dio u kojem se iznose problematika i struktura rada. U **drugom poglavlju** navedene su opće karakteristike predmeta Građanski odgoj i obrazovanje, sadržaji i ciljevi. **Treće poglavlje** govori o građanskom odgoju i obrazovanju u europskim državama, njegovom značaju i načinima provođenja. U **četvrtom poglavlju** navode se opće značajke kurikuluma GOO-a te metode učenja i poučavanja prema kurikulumskome pristupu građanskom odgoju i obrazovanju. U **petom poglavlju** opisuje se kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj, navode se neka pitanja i dvojbe u vezi njegovog provođenja te se ukratko prikazuju odrednice kurikuluma GOO-a za 2019./2020. školsku godinu. U **šestom poglavlju** predstavljen je metodološki okvir istraživanja koji sadrži predmet, ciljeve, metode, uzorak i hipoteze. U **sedmom poglavlju** iznosi se interpretacija rezultata istraživanja. **Osmo poglavlje** sadrži zaključak u kojem su ukratko izneseni stavovi ispitanika o građanskom odgoju i obrazovanju te njihova iskustva. U **devetom poglavlju** navedena je literatura koja se koristila tijekom izrade rada, a **deseto poglavlje** sadrži priloge s upitnikom anketnog istraživanja kao i tablične te grafičke prikaze rezultata istraživanja. Na samom kraju rada nalazi se sažetak rada na hrvatskom i engleskom jeziku te bilješka o autorici.

2. GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Predmetu Građanski odgoj i obrazovanje cilj je pripremiti i osnažiti učenike za aktivno i učinkovito obavljanje građanske uloge. To podrazumijeva formiranje u odgovorne članove razredne, školske, lokalne, nacionalne, europske i globalne zajednice. Građanski odgoj i obrazovanje osposobljava učenike za lakše snalaženje u pluralističkom društvu u kojem žive kao i za pronalaženje vlastitih odgovora i rješenja za aktualne društvene probleme i izazove. Građanski odgoj i obrazovanje najviše potiče na razvoj komunikacijskih vještina potrebnih za političko i društveno sudjelovanje, na mirno rješavanje sukoba, na odgovornost, na odnos prema javnim dobrima s poštovanjem te na spremnost doprinošenja društvenoj zajednici. Temeljne vrijednosti koje se promiču učenjem i poučavanjem građanskoga odgoja i obrazovanja su ljudsko dostojanstvo, odgovornost, sloboda, ravnopravnost i solidarnost. Neke od posebnosti građanskoga odgoja i obrazovanja su korištenje metoda suradničkoga i iskustvenoga učenja te učenje izvan škole. Učenje traženjem, analizom i vrednovanjem informacija, u fokusu je djelovanja, čime se stvara okružje u kojem vrijednosti nisu nametnute, već proizlaze iz učenja i životnoga iskustva pojedinca. Povezivanjem učenja u školi i izvan škole učenici stječu iskustvo aktivnoga građanstva. Odgajanjem i obrazovanjem za građanstvo jednaka važnost pridaje se znanju, vrijednostima i stavovima kao i sposobnostima rada i sudjelovanja u demokratskom društvu (AZZO, 2019).

Nastava predmeta Građanski odgoj i obrazovanje razlikuje se od drugih predmeta u tome što se proces učenja treba temeljiti na situacijama i problemima koji proizlaze iz svakodnevnog, stvarnog života i iz socijalnog okruženja. Od učenika se traži da tumače i analiziraju odnose i situacije iz vlastitog okruženja. Učenici su usmjereni na zadatke koji se temelje na razmišljanju: znati analizirati međuljudske sukobe, moralne dileme, nesuglasice i razlike, incidente, razne nejasnoće, kao i planirati, provoditi i vrednovati aktivnosti u svom neposrednom okruženju. Važno je pripremiti učenike na suočavanje s izazovima i analiziranje s različitih stajališta i iz različitih perspektiva i životnih uloga (Tomič i dr. prema Blažić i dr., 2009, 4/5). Četiri glavna cilja GOO-a su: usredotočiti se na razvoj političke pismenosti, razvijati kritičko razmišljanje i analitičke vještine, razvijati vrijednosti, stavove i ponašanja poput tolerancije, poštovanja, solidarnosti itd., poticati na aktivno sudjelovanje u školi i zajednici. Nacionalni okvirni kurikulum (2011) navodi sljedeće ciljeve GOO-a za osnovno obrazovanje: razvijati znanje, vještine i stavove o dimenzijama građanske sposobnosti; cilj je osposobiti studente za suradnju; razvijati komunikacijske vještine;

prepoznati kvalitete učenika i u skladu s njima osigurati uspjeh u daljnjem obrazovanju; razvijati samopoštovanje i poštovanje drugih i drugačijih, razviti etičke vještine o pravdi, solidarnosti, pravednosti. Uloga učitelja je potaknuti učenika da stvori vlastiti zaključke, temeljene na vlastitim pitanjima, odgovorima i iskustvima (Grubišić i dr.,2015, 116).

2.1. Značaj razrednog ozračja u građanskom odgoju i obrazovanju

Škola kao demokratska mikrozajednica, ali i cjelokupni odgojno obrazovni proces imaju snažnu ulogu u promicanju aktivnoga građanstva (Kerr prema Diković, 2013, 327). Učenici bi se u školskoj, a samim tim i razrednoj okolini trebali osjećati prihvaćeno i cijenjeno. Trebalo bi se raditi na promicanju prijateljstva, poštovanja i empatije. Što se tiče multikulturalne sredine, potrebno je poticati na međusobnu komunikaciju, suradnju i poštovanje (Kymlicka prema Diković, 2013, 327). Institucija škole trebala bi raditi na razvoju individualnih i kolektivnih kapaciteta, omogućiti višestruke opcije za učenje i osobni razvoj, poticati na društveno uključivanje i koheziju, garantirati sigurnu i podupirujuću okolinu te se zalagati za suradnju i partnerstvo na svim razinama (Diković, 2013, 327).

2.2 Aspekti razrednog ozračja i građanski odgoj i obrazovanje

Kompetencije učitelja i razredno ozračje neki su od ključnih čimbenika u razumijevanju promjena u obrazovnoj politici. Razredno i/ili školsko ozračje definira se kao sustav vrijednosti, normi, shvaćanja, vjerovanja, svakodnevnih praksi, propisa, principa, metoda poučavanja i organizacijskoga uređenja (Cohen i dr. prema Diković, 2013, 329). Određuje aktivnosti i ponašanje razredne i/ili školske zajednice, uključujući učenike, učitelje, nenastavno osoblje i roditelje. Ovisi o grupnoj povezanosti, o povezanosti razreda/škole s lokalnom zajednicom, o primjeni reforme te ima pozitivan utjecaj na motivaciju učenika za učenje (Lenzen i dr. prema Diković, 2013, 329). Kako bi se mladi uključili u društvena pitanja zajednice, škola treba poticati demokratski dijalog i otvorenost u razrednom ozračju (Parker prema Diković, 2013, 329). Otvoreno, poticajno i demokratsko ozračje u učionici ima pozitivan utjecaj na školski uspjeh te takvo ozračje potiče mlade na angažiranje u društvu (Mapiasse i dr. prema Diković, 2013, 330). Promicanje participirajućega razrednog ozračja, u obrazovnim se politikama europskih zemalja navodi kao važan obrazovni cilj jer potiče učenike na aktivno i odgovorno građanstvo. Pojavljuje se ideja „demokratske okoline“ u kojoj svi sudjeluju u odlučivanju, zalaganju za demokratske metode odgoja i obrazovanja te menadžmentu. Tijekom učenja o demokraciji i građanstvu učenici i učitelji

neprestano izmjenjuju uloge, fokus se stavlja na usvajanje vještina i kompetencija, a one omogućuju društvene aktivnosti i promjene. Tako se „učitelji pojavljuju više kao organizatori višestrukih mogućnosti učenja i kao most između društvenih resursa i korisnika tih resursa, posreduju i olakšavaju pristup informacijama, neprekidno se prilagođavajući društvenim, političkim i tehnološkim izazovima, kao i sve većim potrebama svojih učenika” (Dürr i sur. prema Diković, 2013, 330).

2.3. Prepreke za provedbu građanskog odgoja i obrazovanja

- nedovoljno razrađen normativni okvir za određenje GOO-a i njegovo uvođenje u škole (Nacionalni okvirni kurikulum navodi građanski odgoj i obrazovanje kao međupredmetnu temu, ali izostaje briga o obrazovanju i stručnom usavršavanju nastavnika za provedbu GOO-a prema međupredmetnom modelu)
- nedovoljna teorijska utemeljenost i nejasnoća koncepta GOO-a (program građanskog odgoja i obrazovanja koji je eksperimentalno uveden 2014./2015. godine nije imao jasan teorijski predložak, razrađene koncepte i koherentnu strukturu)
- politička nezainteresiranost da se GOO uvede u odgojno-obrazovni sustav (to se najbolje očituje u izostanku financijske potpore i nedovoljnog interesa državne administracije za kvalitetan pristup problemima vezanim za to područje)
- monopoliziranje sustava stručnog usavršavanja djelatnika u odgoju i obrazovanju (AZOO ne surađuje s udrugama civilnog društva, šira javnost nema pristup podacima o usavršavanju nastavnika, nastavnici uglavnom tvrde da nemaju potporu resornog ministarstva i AZOO-a za provedbu građanskog odgoja)
- nepostojanje sustava praćenja i vrednovanja provedbe GOO-a (Pažur, 2016, 131/132)

2.4. Pregled razvoja građanskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj od 1999. do 2017. godine

Ideja da zemlje krenu s integriranjem građanskog odgoja i obrazovanja u obrazovni sustav počela se razvijati na razini Vijeća Europe i institucija Europske unije. 1993. godine u Beču, na svjetskoj konferenciji o ljudskim pravima donesen je zaključak kako djeca i mladi u odgojno – obrazovnim institucijama ne stječu znanja i vještine potrebne za kompetentno djelovanje u demokratskom društvu te kako je upravo zbog toga potrebno uvesti ove sadržaje. Vijeće Europe s vremenom je postalo vodeća organizacija koja se na europskoj razini aktivno zalaže za uključivanje

odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u zemlje članice. 1985. godine Vijeće Europe donijelo je Preporuku o poučavanju i učenju o ljudskim pravima u školama, to je bio prvi zajednički europski okvir za promicanje odgoja i obrazovanja za ljudska prava (Spajić-Vrkaš prema Pažur, 2017, 605/606).

Budući da je članica Vijeća Europe, ali i potpisnica niza konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Republika Hrvatska dužna je uvesti odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo u svoj odgojno – obrazovni sustav. U Hrvatskoj se odgojno – obrazovni program, koji za cilj ima promicanje ideja ljudskog dostojanstva, ljudskih prava, jednakosti i odgovornosti, naziva Građanski odgoj i obrazovanje. Jedan od glavnih ciljeva građanskog odgoja i obrazovanja u školskim ustanovama je: „Odgajati i obrazovati učenike u skladu s općim kulturnim i civilizacijskim vrijednostima, ljudskim pravima i pravima djece, osposobiti ih za življenje u multikulturalnom svijetu, za poštovanje različitosti i toleranciju te za aktivno i odgovorno sudjelovanje u demokratskom razvoju društva“ (Pažur, 2017, 606).

1999. – 2009. Građanski odgoj i obrazovanje kao međupredmetna tema

1999. godine, donošenjem *Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo*, počeli su prvi pokušaji uvođenja GOO-a u hrvatski obrazovni sustav. Zainteresirane škole kreću provoditi *Projekt građanin*, to je model provedbe GOO-a koji je 1999. godine iz američkog Centra za građansko obrazovanje preuzela Agencije za odgoj i obrazovanje, a izvodi se kao projektna aktivnost u školama te motivira učenike da rade na pozitivnim promjenama u svojim zajednicama. Model *Projekt građanin* najrašireniji je oblik otkad je GOO počeo s djelovanjem u hrvatskim školama. Od donošenja ovog dokumenta pa do 2010. godine *Projekt građanin* ostao je temeljni oblik ovog obrazovanja u našim školama. Iz tog razdoblja postoje samo tri strateška dokumenta koja spominju GOO: *Nacionalni program za Rome*, *Nacionalna strategija za razvoj civilnog društva od 2006. do 2011. godine* te *Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava od 2008. do 2011. godine*. Do 2010. godine programom građanskog odgoja i obrazovanja bavile su se uglavnom organizacije civilnog društva koje su uporno zagovarale uvođenje GOO-a u hrvatski odgojno – obrazovni sustav. Organizacije civilnog društva su pripremale razne edukacije nastavnika i učitelja, stručnih suradnika i ostalih sudionika civilnog sektora kako bi se unaprijedila dotadašnja provedba u školama (Pažur, 2017, 607/608).

2010. – 2014. Razvoj stručno-pedagoških uvjeta za provedbu građanskog odgoja i obrazovanja

Što se tiče provedbe GOO-a, ona je bila najaktivnija i najturbulentnija u razdoblju od 2010. do 2014. godine. U tom razdoblju prvi put je spomenuta građanska kompetencija kao jedna od osam temeljnih kompetencija koje se trebaju razvijati kod svakog učenika. Prvi strateški dokument iz područja obrazovne politike koji je predložio građansku kompetenciju kao jednu od osam temeljnih kompetencija koje je potrebno razviti kod učenika, zahvaljujući preporukama iz Europske unije, bio je *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje – NOK* (MZOS 2011). Ona se prema NOK-u početno trebala ostvariti kroz međupredmetnu temu i/ili interdisciplinarne sadržaje GOO-a. Neke od glavnih karakteristika ove međupredmetne teme su: znanja, vještine, sposobnosti i stavovi koji kod učenika bude demokratsku svijest i ohrabruju ih da aktivno i učinkovito sudjeluju u razvoju demokratskih odnosa u školi, lokalnoj zajednici i društvu, daju doprinos izgradnji vlastitog identiteta, boljem upoznavanju i poštovanju drugih te informiraju učenike o rješavanjima globalnih problema na načelima demokracije, ponajprije pravednosti i mirotvorstva (MZOS 2011, 26). Istovremeno s procesom donošenja NOK-a Vlada Republike Hrvatske donijela je *Odluku o osnivanju i zadaćama Nacionalnog odbora za odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo*. Donošenjem te odluke Nacionalni odbor za odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo zagovara promicanje GOO-a na svim razinama, od predškolskog odgoja i obrazovanja do sustava visokog obrazovanja, i u svim oblicima, od formalnog do neformalnog obrazovanja (Pažur, 2017, 608/609).

6. rujna 2012. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS) donijelo je Odluku o eksperimentalnoj provedbi i praćenju provedbe Kurikuluma građanskoga odgoja i obrazovanja u dvanaest osnovnih i srednjih škola, u 2012./2013. i 2013./2014. školskoj godini. Civilno društvo, kao jedan od aktera u području GOO-a, svojom *Nacionalnom strategijom stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva od 2012. do 2016. godine* pokušavalo je kroz pet provedbenih aktivnosti uvesti i sustavno provoditi GOO na svim razinama odgojno obrazovnog sustava. Ministarstvo socijalne politike i mladih uočilo je kolika je važnost uvođenja GOO-a kako bi se poboljšala kvaliteta života mladih te je u *Nacionalnom programu za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine* propisalo stvaranje institucionalnih pretpostavki za razvoj građanske kompetencije kod mladih. U tom je programu kao jedna od stavki bila navedena odluka da se kroz

2015./2016. školsku godinu uvede građanski odgoj i obrazovanje kao obvezni nastavni predmet u 8. razred osnovne škole i 1. i 2. razred srednje škole te da se međupredmetno provodi tijekom cijelog osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, ali to se nije dogodilo (Pažur, 2017, 609-611).

Prijedlog Stručnog povjerenstva za pripremu provedbe građanskog odgoja i obrazovanja u školskoj godini 2014./2015. povučen je bez službenog objašnjenja te je ono prestalo s djelovanjem. U razdoblju od 18. srpnja do 19. kolovoza 2014. pokrenuta je nova javna rasprava o odluci o donošenju programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja GOO-a u osnovne i srednje škole. Rezultati ove javne rasprave objavljeni su 27. kolovoza 2014. u obliku sažetka, ali javnost je po tko zna koji put ostala nedovoljno informirana. Ovim je završilo razdoblje u kojem se aktivno radilo na razvoju odgojno-obrazovnih politika i stručno-pedagoških uvjeta za uvođenje GOO-a u hrvatski odgojno-obrazovni sustav. Proces uvođenja GOO-a opet se vratio na početak, na margine obrazovne politike, a kao glavne odgovorne dionike zašto se GOO nije uveo u hrvatski odgojno obrazovni sustav moglo se navesti MZOS i AZZO (Pažur, 2017, 612).

2015. – 2016. Vanjsko vrednovanje građanskog odgoja i obrazovanja

Značajan se pomak u području razvoja GOO-a u Hrvatskoj dogodio u razdoblju od 2015. do 2016. godine, kad je predmet uključen u programe vanjskog vrednovanja, a za to je zaslužan NCVVO. Početkom 2015. godine NCVVO objavljuje monografiju *(Ne)Moć građanskog odgoja i obrazovanja (Spajić-Vrkaš, V. i suradnici)* u kojoj su predstavljeni objedinjeni rezultati o postignućima eksperimentalne provedbe GOO-a u dvanaest osnovnih i srednjih škola (školska godina 2012./2013.). Početkom 2016. godine Mreža mladih Hrvatske objavljuje monografiju *Rekonstrukcija građanskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj: koncept, institucije i prakse (Pažur, M.)* u kojoj su predstavljeni rezultati empirijskog istraživanja o provedbi GOO-a čiji je cilj bio odrediti koji kontekstualni čimbenici olakšavaju, a koji otežavaju uvođenje GOO-a u škole i njegovu kvalitetnu provedbu. Iste je godine Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i GONG objavio zbornik radova *Od podanika do građana (Kovačić, M. i Horvat, M.)* u kojem autorice i autori prikazuju rezultate empirijskog istraživanja o političkoj pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola (Pažur, 2017, 612).

Proces uvođenja građanskog odgoja i obrazovanja u 2017. godini

Postoji jako malo informacija o pokušajima uvođenja GOO-a kroz 2017. godinu. Na stranicama MZO-a moguće je pronaći samo arhivirane vijesti, uglavnom nastale tijekom eksperimentalne provedbe Kurikuluma GOO-a od 2012. do 2014. godine. Internetska stranica MZO-a, kao jednog od ključnih aktera u uređenju obrazovne politike GOO-a, daje dojam kako GOO nije u središtu interesa resornog Ministarstva niti ono potencira njegov razvoj i promociju. Najnovija vijest koja se ticala GOO-a u to vrijeme, datirala je iz listopada 2015. godine i sadržavala dokument *Preporuke za uvođenje Programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja GOO-a za osnovne i srednje škole u školskoj godini 2015./2016.* Taj dokument je bio i posljednji koji je Ministarstvo znanost i obrazovanja donijelo po pitanju uvođenja GOO-a (Pažur, 2017, 613-616).

3. GRAĐANSKI ODGOJ U EUROPSKIM DRŽAVAMA

Građanski odgoj je središnja tema brojnih rasprava u europskom školstvu. U teorijskim diskursima pojavljuju se razlike koje blago utječu na nacionalne koncepcije građanskog odgoja. Najpoznatije je takozvano minimalističko i maksimalističko razumijevanje građanskog odgoja. Minimalističko razumijevanje fokusirano je na osnovne informacije o ustavu, zakonima, političkom sustavu i neposredno razvija samo neke (najvažnije) građanske vrline (npr. poštovanje zakona, solidarnost u užoj okolini, sudjelovanje u izborima). Minimalističke koncepcije sadrže uske definicije građanstva, dok maksimalistička koncepcija, koja sadrži široke definicije građanstva, intenzivno radi na poticanju kritičkog i nezavisnog mišljenja, problematizira čvrsta uvjerenja koja prevladavaju u društvu, radikalno postavlja pitanja o stanju u društvu te razvija „javne vrline“ kao što su zalaganje za rješavanje problema globalnog društva, traženje odgovora na brojna društvena i politička pitanja itd. Primarni cilj nije samo informirati, nego iskoristiti te informacije kako bi se pomoglo učenicima u razumijevanju društvene stvarnosti koja ih okružuje (Justin i dr. prema Klemenčić, 2006, 286/287).

Građanski odgoj se u današnje vrijeme sve više provodi u cijeloj Europi. Definiranjem općeg cilja predmeta građanski odgoj jasno je naglašen interes pojedinca za demokratskim odgojem. Taj se interes odnosi na dimenziju osobnog razvoja, odnosno na zalaganje za autonomnost, individualnost i kreativnost te na društvenu dimenziju, koja se odnosi na pripremanje učenika za sudjelovanje u društvenom životu (Đurišić-Bojanović prema Gajić, 2011, 105). Ključna uloga u interkulturalnom odgoju i obrazovanju – koje se zalaže za toleranciju i zaštitu vlastitog

identiteta i samosvijesti – pripada nastavniku. Važno je da nastavnik primjećuje i razumije karakteristike i potrebe pripadnika različitih grupa, posebno u multikulturalnoj sredini. Od nastavnika se zahtijeva da budu otvoreni za promjene u paradigmama obrazovanja, ciljevima, formama, sadržajima i metodama nastave i učenja, znanstvenim saznanjima i dr. Stručnost nastavnika i sposobnost praćenja europskih trendova što se tiče obrazovanja jedno je od ključnih pitanja u skoro svim europskim zemljama (Gajić, 2011, 106).

Građanski odgoj u Republici Srbiji uveden je kao izborni predmet u prvi razred srednje škole 2002./2003. godine. Program je podijeljen u dva nastavna predmeta: „Građanski odgoj 1“, za prvi razred srednje škole i „Građanski odgoj 2“, za drugi razred srednje škole. U programu „Građanski odgoj 1“ radi se o pitanjima prirode i načinima izgradnje odnosa u grupi/zajednici, formiranju stavova prema drugim ljudima, načinima iznošenja vlastitog mišljenja i komunikacije s drugima, a posebno se stavlja naglasak na nenasilno ponašanje i miroljubivo rješavanje sukoba. Program „Građanski odgoj 2“ bavi se pitanjem ljudskih prava i prava djeteta. Kasnije je uveden nastavni program „Građanski odgoj 3 i 4“ (treći i četvrti razred srednje škole), koji informira učenike o temeljnim konceptima iz područja demokracije, građanskog društva, politike i ljudskih prava, sadrži osnovna znanja o institucijama demokratskog društva i ulozi građana u demokratskom društvu, potiče na kritičko razmišljanje i odgovorno djelovanje u školi i širem okruženju (Gajić, 2011, 113).

Prema istraživanjima građanskoga odgoja u zemljama Europe navodi se kako se u Engleskoj građanski odgoj pod nazivom *Citizenship* provodi kao izborni nastavni predmet u dobi od 5. do 11. godine, a kao obvezan u dobi od 11. do 16. godine. U Irskoj se pod nazivom *Civic, social and political education* građanski odgoj kao poseban pohađa u dobi od 12. do 15. godine, a sadržaji građanskoga odgoja i obrazovanja integrirana su tema u ostale predmete od 6. do 12. godine učenika. U Italiji se eksperimentalno kao poseban nastavni predmet provodi u dobi od 7. do 15. godine te u vrijeme prve dvije godine srednjeg obrazovanja pod nazivom *Citizenship and Constitution*. Kao poseban obvezan nastavni predmet u dobi od 6. do 11. godine provodi se u Francuskoj, a pod nazivom *Civic education* u dobi od 11. do 15. godine, odnosno pod nazivom *Civic, legal and social education* do dobi od 16. godine. U Njemačkoj se građanski odgoj pod nazivom *Civics education* provodi tokom osnovnog obrazovanja od 6. do 10., a u nižem srednjem obrazovanju od 10. do 12. godine i od 15. do 16. godine. U zemljama „nove“ demokracije, u

Rumunjskoj, Poljskoj i u Republici Sloveniji, građanski odgoj i obrazovanje obavezan je nastavni predmet (Sablić, 2014, 87).

3.1. Obrazovna politika u Europi i EU

Kada se govori o edukaciji za demokraciju unutar škole (posebice kad se misli na građanski odgoj u organizacijskom smislu), možemo navesti tri osnovne razine toga procesa:

1. razina nastavnog plana i programa (školski predmet),
2. razina kurikuluma (razina cjelokupnog života i djelovanja škole)
3. razina međupredmetnog povezivanja ili integracije (pritom se radi o povezivanju nastavnih tema i sadržaja uključenih u različite nastavne predmete).

Različiti pristupi građanskom odgoju međusobno se ne isključuju, nego se povezuju. Što se tiče osnovnoškolskog obrazovanja, građanski je odgoj samostalan predmet u Belgiji (njemačka govorna zajednica) i Rumunjskoj. U Portugalu, Švedskoj, Grčkoj i Estoniji integriran je u druge školske predmete ili se provodi kao kroskurikularna tema. Građanski se odgoj kao samostalan predmet, uglavnom izvodi na razini sekundarnog obrazovanja. Možemo definirati tri glavna cilja građanskog odgoja u različitim državama EU (Eurydice prema Klemenčić, 2006, 288): ciljevi koji se odnose na razvoj političke pismenosti (upoznavanje s teorijom ljudskih prava i demokracije, s radom političkih i društvenih institucija, razumijevanje kulturnih i povijesnih razlika...), ciljevi iznošenja kritičkog mišljenja te izgradnja stajališta i vrijednosti koje odlikuju odgovornoga građanina (poštovanje sebe i drugih, slušanje, mirno rješavanje sukoba, doprinos skladnim odnosima među ljudima, izgradnja pozitivne ličnosti...), ciljevi koji se baziraju na poticanje aktivne participacije učenika (koja im omogućuje integraciju u život školske i lokalne sredine te stjecanje vještina potrebnih za kritički, stvaralački i odgovoran doprinos javnom životu) (Klemenčić, 2006, 288/289). Članice Europske unije sve veću pažnju posvećuju građanskom odgoju i obrazovanju, što ukazuje na važnost uvođenja programa građanskog odgoja u obrazovni sustav i poticanje na aktivno djelovanje u društvenoj, političkoj i kulturnoj zajednici (Klemenčić, 2006, 293).

4. KURIKULUM GRAĐANSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Građanski odgoj i obrazovanje u zadnje vrijeme zauzima središnju poziciju u europskim razvojno-strategijskim dokumentima o obrazovanju, a u odgojno – obrazovnim praksama europskih zemalja uvodi se kao poseban predmet, obvezan sadržaj u sklopu drugih predmeta ili kao kroskurikularna tema, ovisno u kojim zemljama se provodi. Cilj građanskog odgoja i obrazovanja je stvaranje informiranih, aktivnih i odgovornih građana (Levinson prema Diković, 2013, 328). Odlukom Vlade Republike Hrvatske i primjenom Nacionalnoga programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo (Vlada RH, Nacionalni odbor za obrazovanje o ljudskim pravima, 1999), program Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i za demokratsko građanstvo sustavno je uveden u hrvatski odgojno-obrazovni sustav. Od tada se u svim dokumentima spominju ljudska prava, demokracija i građanstvo kao vrijednosni ciljevi. Predmet građanskoga odgoja i obrazovanja nije uveden kao obvezan nastavni predmet u Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (MZOS, 2006), već kako bi se provodio u sklopu integriranih odgojno – obrazovnih sadržaja. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje iz 2011. godine (MZOS, 2011) predviđao je njegovo provođenje tijekom cijeloga osnovnoškolskoga obrazovanja. Početna namjera je bila da se GOO provodi kao međupredmetna (ili interdisciplinarna) tema obvezna u svim nastavnim predmetima, a kao fakultativni (neobvezan) nastavni predmet, odnosno kao integrirana tema u društveno-humanističkom području, ali integriranje tog područja u školski kurikulum ostavilo se na izbor školama i učiteljima (Diković, 2013, 328).

Građanska kompetencija predstavlja jedno od osam područja kompetencija u programu građanskog odgoja i obrazovanja. Definira se kao skup kompetencija koje pojedincu pružaju mogućnost sudjelovanja u građanskom životu društva, primjerice spremnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju i u građanskim aktivnostima, prihvaćanje koncepta ljudskih prava, kritičko prihvaćanje tuđeg mišljenja, argumentirano zalaganje za svoj stav i sl. Na razvoj građanske kompetencije orijentiran je Kurikulum građanskoga odgoja i obrazovanja (Diković, 2013, 328/329). Učenik promatran kao nositelj prava i odgovornosti nalazi se u fokusu djelovanja programa građanskog odgoja i obrazovanja unutar sljedeće tri međusobno povezane zajednice: razredna, školska i lokalna zajednica – aktivni i odgovorni građanin razreda, škole i svoga mjesta ili grada; nacionalna ili domovinska zajednica – aktivni i odgovorni građanin svoje države;

europska i međunarodna zajednica – aktivni i odgovorni građanin Europe i svijeta. Kako bi se učeniku pomoglo da kao građanin bude učinkovit u sve tri zajednice, u Kurikulumu se razvoj složene građanske kompetencije osigurava istovremenim promicanjem dviju dimenzija: funkcionalne i strukturalne. Funkcionalnu dimenziju čine tri međusobno povezane i ovisne komponente: građansko znanje i razumijevanje, građanske vještine i sposobnosti, građanske vrijednosti i stavovi. Komponentne strukturalne dimenzije učeniku omogućuju da se u društvu formira kao ljudsko biće, politički akter, pripadnik određene društvene zajednice, pripadnik određene kulturne grupe, gospodarski akter i čimbenik održivog razvoja. Prema tome, strukturalnu dimenziju čini šest komponenti: ljudsko-pravna – promicanje dostojanstva ljudskoga bića, upućenost u međunarodne i domaće standarde te mehanizme zaštite sloboda, prava i odgovornosti pojedinca, sprječavanje ponižavajućeg postupka; politička – promoviranje politički osviještenog aktivnog građanstva, participacija u odlučivanju i demokratsko upravljanje zajednicom; društvena – zalaganje za nenasilnu komunikaciju, vladanje emocijama, rješavanje sukoba, timski rad, volontiranje i naklonjenost načelu solidarnosti; (inter)kulturalna – promicanje različitih kultura, interkulturalna osjetljivost i dijalog, naklonjenost načelu jedinstva u raznolikosti; gospodarska – promicanje društveno osjetljivog i odgovornog gospodarstva i poduzetništva temeljenog na znanju, zalaganje za zaštitu prava radnika i potrošača; ekološka – promicanje održivog razvoja, racionalno i odgovorno korištenje prirodnih resursa na svim razinama, spoznavanje globalnih problema s ciljem očuvanju planeta (Spajić-Vrkaš, 2015, 28/29).

4.1. Metode poučavanja i učenja u kurikulumskome pristupu građanskom odgoju i obrazovanju

Metode poučavanja i učenja u odgoju i obrazovanju bitna su tema istraživanja kako u svijetu tako i kod nas. Da bi učenici usvajali znanja, vještine i vrijednosti te oblikovali svoje stavove, potrebno je da se učitelji u školskoj praksi služe nizom različitih metoda. U europskoj školskoj praksi učitelji mogu sami birati aktivnosti za učenike kao i metode učenja i poučavanja, ali za to moraju biti posebno pripremljeni. Metodama učenja i poučavanja učenika se potiče na odgovorno ponašanje i aktivno sudjelovanje u društvu. Učenici stječu nova znanja i vještine, usvajaju odgojne vrijednosti te razvijaju psihofizičke sposobnosti. Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja daje precizan odgovor na pitanja što se uči, kako se uči i zašto se uči. Učenici stječu sposobnost kritičkog razmišljanja, primjene različitih misaonih strategija za rješavanje problema te sposobnost uspoređivanja i povezivanja informacija s njihovim prethodnim znanjima. Model kurikulumskog

plana navodi programe, sadržaje, zadatke, ciljeve, tehnologiju i organizaciju provođenja te evaluaciju učinaka (Previšić prema Diković, 2016, 540/541).

Republika Hrvatska se, prateći europske i svjetske trendove razvoja sustava odgoja i obrazovanja, odlučila na preobrazbu svojega odgojno – obrazovnog sustava na kurikulumski pristup (MZOS RH, 2013). U suvremenoj nastavi značenje se pridaje samom procesu i ishodima učenja, a ne pamćenju sadržaja, odnosno učenike se usmjerava na induktivno i deduktivno zaključivanje te problemsko učenje (Zarevski prema Diković, 2016, 543). Učitelji bi trebali tijekom nastave kombinirati različite metode i biti osposobljeni za provođenje inovativnih praksi (Diković i dr., 2016, 543). U europskim školama učitelji koriste različite metode i pristupe u provođenju građanskog odgoja i obrazovanja. Prema istraživanjima u nekim zemljama utvrđeno je da metode učenja, nastavni programi i sredstva, školska organizacija, stručnost učitelja i broj sati u bitnoj mjeri utječu na postignuća učenika i efikasnost učitelja u provedbi građanskog odgoja i obrazovanja (Devjak i dr. prema, Diković, 2016, 543). Većina europskih zemalja (European Commission, 2012) metodama poučavanja i učenja potiču na aktivan pristup građanskomu odgoju i obrazovanju poznat pod nazivom „učenje djelovanjem“ (*learning by doing*). Također se koristi izraz „učenje doživljajnim učenjem“ ili „učenju činjenjem“ (*service-learning*) gdje se navodi da takav tip učenja učenicima olakšava primjenu usvojenih sadržaja u svakodnevnome životu Morgan i dr. prema Diković, 2016, 543/544).

Metode poučavanja i učenja u građanskome odgoju i obrazovanju su (Dürr i dr. prema Diković, 2016, 544/545):

- metode zasnovane na iskustvu: stvarni susret s ljudima, simulacija, stvaranje
- metode zasnovane na medijskoj podršci: analiza, interpretacija, čitanje, korištenje medija, formiranje i uključivanje u *chat grupe*, mediji kao sredstvo ili tema
- metode zasnovane na analizi: analiza slučaja, analiza teksta, članaka iz novina, konkretnih problema, razumijevanje statistike i sl.
- metode prikupljanja podataka

Ove metode ovise o odgojno-obrazovnim ciljevima, vremenu, dostupnim nastavnim sredstvima te izvorima za učenje. Dosad tradicionalne metode, u kojima je fokus bio na sadržaju, a ne učeniku, zamjenjuju metode aktivnog i suradničkog poučavanja i učenja kao što su igra uloga i simulacije,

stvaranje igrokaza i stripova, društveno korisno učenje itd. (Dürr i dr. prema Diković, 2016, 544/545).

Najadekvatniji i najučinkovitiji pristupi učenju u građanskome odgoju i obrazovanju su (Diković, 2016, 545):

- induktivan (predstavljanje konkretnoga problema učenicima i pripremanje za rješavanje sličnih problema u svakodnevnim situacijama)
- aktivan (usmjeravanje učenika na učenje djelovanjem (*learning by doing*), umjesto serviranja gotovih činjenica)
- primjenjiv (simuliranje aktivnosti učenja koje se odnose na svakodnevne situacije, situacije lokalne zajednice ili globalne razine)
- suradnički (potenciranje timskog rada)
- interaktivan (učenje kroz diskusije i debate)
- kritički (motiviranje učenika na razmišljanje o sebi, poticanje na iskazivanje mišljenja i stavova te razvijanje vještina argumentiranja)
- sudjelujući (učenik ima mogućnost predlaganja teme razgovora ili istraživanja)

U građanskome odgoju i obrazovanju naglasak se stavlja na aktivnost i sudjelovanje, dijalog, slušanje i uvažavanje drugih, zagovara se duh inicijative. Tradicionalno učenje se zamjenjuje individualiziranim učenjem i suradničkim učenjem (učenjem u društvenoj interakciji ili *on-line* učenjem). Kurikulum građanskoga odgoja i obrazovanja (MZOS RH, AZOO, 2012) zasniva se na postignućima učenika prema kojima učitelj procjenjuje količinu znanja usvojenu na kraju određenog ciklusa te vještine i sposobnosti na kojima treba raditi dalje. Dokument sadrži šest strukturnih dimenzija: ljudsko-pravnu, političku, društvenu, kulturološku, gospodarsku i ekološku. Kurikulum (MZOS RH, AZOO, 2012) se u dvije školske godine (od 2012. do 2014.) provodio eksperimentalno u određenim osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj (Diković, 2016 547). 2015. godine s djelovanjem je krenula cjelovita kurikularna reforma u Republici Hrvatskoj kao jedna od prvih mjera kojom započinje realizacija *Strategije obrazovanja, znanost i tehnologije* (Vlada RH, 2014). Ciljevi ove reforme građanskog odgoja i obrazovanja bili su formiranje usklađenog i efikasnog sustava odgoja i obrazovanja te izrada predmetnih i međupredmetnih kurikuluma. Kurikulum je trebao poticati učenike na aktivno građanstvo i biti prilagođen potrebama modernog hrvatskog društva (Diković, 2016, 548).

5. KURIKULUM GRAĐANSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske započelo je 2010. godine s izradom Nacrta kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja u školi s namjerom da se omogući sustavan odgoj i obrazovanje svih učenika, da se svim učenicima pruži pravo i mogućnost da imaju potrebne životne kompetencije u svim područjima društvenog života, kako bi bili ravnopravni s drugim učenicima europskih zemalja te bili u mogućnosti surađivati i natjecati se s njima na zajedničkom europskom tržištu. Pred kraj 2010. s djelovanjem je započeo i Nacionalni odbor za odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo u čijem su radu sudjelovali, uz vladine predstavnike i predstavnici civilnih organizacija, koji su pružili potporu izradi novog kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja (Rukavina-Kovačević, 2013, 103/104).

5.1. Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja u školskoj godini 2012./2013.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske eksperimentalno je uvelo građanski odgoj i obrazovanje u četiri osnovne i tri srednje škole, ali Mreža mladih Hrvatske (MMH) i IPA projekt predmet su uveli u još četiri osnovne i dvije srednje škole na području posebne državne skrbi, odnosno kurikulum GOO-a bio je u 2012./2013. školskoj godini u eksperimentalnoj provedbi u osam osnovnih i pet srednjih škola (Rukavina-Kovačević, 2013, 107).

Kurikulum GOO-a za 2012./2013. školsku godinu bio je planiran za godišta od 1. razreda osnovne škole do 2. razreda srednje škole kroz četiri razvojna odgojno-obrazovna ciklusa, potom se kasnije nadodaju odgovarajuće aktivnosti do kraja 4. razreda srednje škole. Taj je kurikulum sadržavao tri funkcionalne dimenzije: 1. građansko znanje i razumijevanje, 2. građanske vještine i sposobnosti, 3. građanske vrijednosti i stavovi te šest strukturnih dimenzija: 1. ljudskopravna, 2. politička, 3. društvena, 4. kulturološka, 5. gospodarska i 6. ekološka. Kurikulum GOO-a koncipiran je spiralno (spiralno-razvojni model) prema određenim ciklusima na sljedeći način: u 1. ciklusu (od 1. do 4. razreda osnovne škole) fokusiranje na učenika kao aktivnog i odgovornog građanina razredne, školske i lokalne zajednice, kurikulum se realizira međupredmetno i izvannastavno kao obvezna aktivnost; u 2. i 3. ciklusu (od 5. do 8. razreda osnovne škole) kurikulum se nadopunjuje učenjem za građanina hrvatske domovinske zajednice; u 5. i 6. razredu ostvaruje se međupredmetno i izvannastavno kao obvezna aktivnost; dok se u 7. i 8. razredu uvodi kao izborni predmet; u 4. ciklusu (1. i 2. razred srednje škole) postignuća iz prva tri ciklusa proširuju se učenjem za građanina europske i međunarodne zajednice, kurikulum se uvodi kao obvezni

predmet; dok je za 3. i 4. razred obvezna modularna i izvannastavna provedba kurikuluma, odnosno mladi se priključuju različitim inicijativama u lokalnoj zajednici i istraživačkim projektima u školi te društvenoj zajednici. Za realizaciju sadržaja planirano je do 35 sati godišnje (Rukavina Kovačević, 2013, 108/109).

MODULI GRAĐANSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U ŠKOLI

Kurikulum GOO-a izrađen je na temelju sljedećih modula (Rukavina Kovačević, 2013, 111):

1. Osnove demokracije – vlast, pravda, odgovornost, privatnost;
2. Zakon u razredu – prema kulturi vladavine prava i demokracije;
3. Projekt građanin – razvoj poduzetnosti;
4. Učitelji i učenici – miritelji i razvoj socijalnih vještina;
5. Razvoj socijalne solidarnosti, humanih vrednota, istraživanja humanitarnog prava;
6. Suzbijanje koruptivnog ponašanja i korupcije;
7. Suzbijanje trgovanja ljudima;
8. Odgoj i obrazovanje za zaštitu potrošača;
9. Razvoj volonterskog rada;
10. Razvoj identiteta i interkulturalnosti;
11. Razvoj ravnopravnosti spolova.

5.2. Neka pitanja i dvojbe u svezi kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja

- *Je li potreban još jedan novi predmet u školskom sustavu?*

Kurikulum GOO-a ima četiri dugoročna cilja: „povećati cjeloživotno učenje, poboljšati kvalitetu odgoja i obrazovanja, promovirati ravnopravnost i aktivnost svakog građanina te potaknuti njegovu kreativnost i inovativnost“ (Jelačić prema Rukavina Kovačević, 2013, 116). Ipak, postavlja se pitanje je li doista potreban još jedan nastavni predmet kao obvezan predmet u školskom sustavu ili je dovoljno da se program GOO-a provodi međupredmetno ili izvannastavno. Također postoje sumnje i pitanja među srednjoškolcima i nastavnicima, znači li to da će se uvođenjem novog predmeta, odnosno GOO-a kao obveznog, neki predmeti kao što su Politika i gospodarstvo, Etika ili neki drugi srodni programi izbaciti ili ako neće, hoće li se dodatno opteretiti već dovoljno opterećena školska satnica (Rukavina Kovačević, 2013, 116-117).

- *Jesu li nastavnici dovoljno kompetentni za provođenje kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja te koje su glavne prepreke u njegovom provođenju?*

Provedba programa GOO-a svakako je najefikasnija u sklopu zasebnog školskog predmeta, a činjenica da raste broj zemalja koje organiziraju njegovu provedbu upravo na taj način, ide u prilog toj tvrdnji. Glavni kontekstualni čimbenici su: povijesna tradicija, zemljopisni položaj, društveno-politička struktura, ekonomski sustav i globalni trendovi. Glavni strukturni čimbenici su: organizacija i odgovornosti za obrazovanje, obrazovne vrijednosti i ciljevi, financiranje i regulatorni aranžmani (Kerr, 1999, 8). Dosadašnji nastavnički profili nisu se usavršavali za programe građanskog odgoja i obrazovanja u okvirima svojih primarnih studija, već samo u okviru stručnih usavršavanja Agencije za odgoj i obrazovanje, stoga je poželjno pokretanje novih studijskih programa koji će osposobiti nastavnike određenih srodnih struka (profesora pedagogije, politike i gospodarstva, povijesti i sl.) kako bi učenike uistinu odgajali i obrazovali za aktivne građane (Brust Nemet, 2014, 7). Nacionalnim programom odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo Vlade Republike Hrvatske iz 1999. godine, u odgojno-obrazovni sustav formalno su uvedeni sadržaji usmjereni na građansko obrazovanje, obrazovanje o ljudskim pravima, miru i nenasilju te demokratskom sustavu. Nacionalni program sadrži sljedeće module: odgoj za ljudska prava, odgoj za demokratsko građanstvo, identitetni i interkulturalni odgoj i obrazovanje, odgoj za mir i nenasilno rješavanje sukoba, odgoj za održivi razvoj, odgoj za sprječavanje predrasuda i diskriminacije, istraživanje humanitarnoga prava i sl. Iako program

obuhvaća sve potrebne sadržaje, njegova provedba bila je otežana, a glavni razlozi su nedovoljna i neujednačena sadržajna i metodološka osmišljenost programa te nedovoljna edukacija nastavnog osoblja. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Agencija za odgoj i obrazovanje organiziraju povremene edukacije manjeg opsega i smotre programa o ljudskim pravima, što je nedovoljno s obzirom na to da je riječ o vrlo osjetljivoj i zahtjevnoj temi za čije je kvalitetno provođenje potrebna sustavnost, evaluacija provedbe, stručni kadar koji će se posvetiti tom području i kontinuirana edukacija tog kadra. Istraživanje Centra za ljudska prava „Demokracija i ljudska prava u osnovnim školama“ ukazuje na nedovoljnu provedbu, nesustavnost i neujednačenost provedbe Nacionalnog programa, iako većina učitelja, ravnatelja, učenika i roditelja elemente građanskog odgoja smatra najvažnijim ciljevima školovanja (Bužinkić, 2010, 85/86).

5.3. Kurikulum za međupredmetnu temu građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole (2019. godina)

- *ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA*

Ciljevi učenja i poučavanja su:

1. razvijati građansku kompetenciju koja učenicima, kao informiranim, aktivnim i odgovornim članovima društvene zajednice, pruža mogućnost za učinkovito obavljanje građanske uloge
2. usvojiti znanja o ljudskim pravima, političkim konceptima i karakteristikama demokratske zajednice i načinima sudjelovanja u političkome i društvenome životu iste
3. promicati vrijednosti ljudskih prava (ljudsko dostojanstvo, slobodu, ravnopravnost i solidarnost), razvijati kritičko mišljenje, komunikacijske vještine, zastupati demokratska načela u zajednici unutar i izvan školskoga života
4. u demokratskome školskom ozračju i široj demokratskoj zajednici zalagati se za Ustavom propisane temeljne vrijednosti – slobodu, jednakost, etičnost, moral, obiteljske vrijednosti i vrijednost braka, nacionalnu ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalnu pravdu, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva i doma, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavinu prava i demokratski višestranački sustav (AZZO, 2019).

- *STRUKTURA – DOMENE KURIKULUMA MEĐUPREDMETNE TEME*

Domena Ljudska prava

Ljudska prava neophodan su preduvjet razvoja demokratskoga društva. Mladi se ljudi zalažu za zaštitu ljudskih prava, stoga i jesu nositelji demokratskih promjena i promicatelji demokratskih vrijednosti. Vještine demokratskoga odlučivanja i političkog angažiranja stječu svojim aktivnim sudjelovanjem u razredu i školi. Usvajanje znanja, stjecanje vještina i razvijanje stavova u kontekstu upoznavanja i prakticiranja dječjih i ljudskih prava neki su od glavnih ciljeva kurikuluma koji se nalaze u domeni Ljudska prava.

Domena Demokracija

Demokracija, analizirana kao model odlučivanja u zajednici, podrazumijeva uključivanje učenika u procese stvaranja pravila koja će poštovati i na taj način doprinositi jednakosti i uvažavanju različitosti u zajednici i društvu. Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo potiče društvenu povezanost, međusobno razumijevanje i solidarnost te jača razvoj domoljublja. Učenike se upoznaje s osnovnim demokratskim i političkim konceptima, sa strukturom vlasti u Republici Hrvatskoj na lokalnoj, regionalnoj i državnoj razini te s položajem Republike Hrvatske u Europskoj uniji. Učenici također prepoznaju kako političke odluke utječu na njihov život.

Domena Društvena zajednica

Sadržaji domene Društvena zajednica učenika potiču na aktivno djelovanje u zajednici. Društvenim djelovanjem učenik usvaja znanja, vještine i oblikuje stavove o važnosti usklađivanja osobnih i zajedničkih interesa u društvu i participacije svih građana u doprinosu zajednici. Kako bi došlo do aktivnog sudjelovanja u zajednici, potrebno je građane informirati o radu zajednice, a time i civilnog društva, pošto je ono jedan od glavnih aktera u promicanju demokracije i integracije svakog pojedinca u društvo. Volontiranje i aktivno djelovanje učenika u društvu postaju dio njihova obrasca ponašanja za opće dobro. Učenicima se sudjelovanjem u akcijama, primjerice u sklopu nevladinih organizacija, građanskih inicijativa, medija i sl. pruža mogućnost društvene participacije, inicijative, pregovaranja i dijaloga (AZZO, 2019).

- *UČENJE I POUČAVANJE MEĐUPREDMETNE TEME*

Iskustva učenja

U poučavanju građanskog odgoja i obrazovanja fokus je na metodama usredotočenim na iskustvu jer stvarni susreti s ljudima, simulacija situacije, igra uloga i dramsko-pedagoške metode pripremaju učenika na djelovanje u društvenoj i političkoj zajednici. Kritičkom uporabom medija, primjerice čitanjem, analizom i interpretacijom informacija, učenici sudjeluju u društvenom životu zajednice i daju doprinos osobnom razvoju i razvoju zajednice. Integriranim poučavanjem i spajanjem sadržaja iz područja građanskog odgoja i obrazovanja sa sadržajima iz drugih nastavnih predmeta, postiže se socijalna interakcija učenika što je zapravo temelj građanskog odgoja i obrazovanja.

Uloga učitelja

Učitelj se jednako odnosi prema svim učenicima, prihvaća njihove razlike i na probleme gleda iz njihove perspektive. Važno je da učitelj uspješno vodi dijalog s drugim učiteljima i s roditeljima učenika, bez problema priznaje pogreške pred svojim učenicima i s njima otvoreno razgovara o kontroverznim temama. Također je potrebno da je učitelj upućen u društveni i politički život zajednice te da uspješno vodi rasprave na te teme. Učitelj se kontinuirano stručno usavršava jer je područje građanskog odgoja i obrazovanja dinamično i zahtijeva cjeloživotno učenje.

Materijali i izvori

U provođenju međupredmetne teme građanski odgoj i obrazovanje koriste se različita nastavna sredstva: udžbenici, priručnici, enciklopedije, interdisciplinarni rječnici, književna i znanstvena djela, znanstveno-popularni tekstovi. Također preporuča se i korištenje materijala u elektroničkom obliku dostupnih na mrežnim stranicama centara, udruga, Agencije za odgoj i obrazovanje te Ministarstva znanosti i obrazovanja.

Okružje

Iskustveno učenje također je jedna od karakteristika poučavanja građanskog odgoja, odnosi se na povezivanje učioničke nastave s posjetom različitim institucijama i organizacijama. Takvi posjeti trebaju biti pažljivo osmišljeni i isplanirani, trebaju biti primjereni dobi, iskustvu i predznanju učenika. Prije samog posjeta nužna je detaljna priprema koja uključuje adekvatne informacije o instituciji koja se posjećuje, pravila ponašanja i sve što se može predvidjeti, što ovisi o iskustvu učitelja.

Određeno vrijeme

Vremenski okviri za učenje i poučavanje određeni su ciklusima. Na taj način postiže se prožimanje školskoga i izvanškolskoga učenja. Prvi i drugi obrazovni ciklus fokusira se na razvijanje pripadnosti razrednoj i školskoj demokratskoj zajednici te na upoznavanje dječjih i ljudskih prava. Sadržaji i očekivanja prvih dvaju ciklusa služe kao temelj za učenje o demokratskoj društvenoj sredini i najavljuju sadržaje trećeg, četvrtog i petog. Treći, četvrti i peti ciklus bazira se na praktičnoj primjeni stečenih znanja i vještina, na promicanju ljudskih prava te na odgovornom ponašanju za ostvarivanje zajedničkog dobra.

Grupiranje učenika

Programi građanskog odgoja potiču na međusobnu suradnju učenika, time se stvara demokratsko ozračje prihvaćanja, tolerancije i solidarnosti u kojem će svaki učenik doživjeti uvažavanje, priznanje i pohvalu. Za realizaciju međupredmetne teme građanski odgoj i obrazovanje poželjne su heterogene skupine u kojima se nalaze učenici različitih predznanja i sposobnosti, gdje se svakom pojedincu pruža mogućnost napretka. Kontinuiranim izmjenama suradničkoga i samostalnoga rada učenike se motivira i potiče na aktivnost (AZZO, 2019).

- *VREDNOVANJE U MEĐUPREDMETNOJ TEMI*

Vrednovanje ostvarivanja očekivanja građanskog odgoja i obrazovanja razvojni je proces. Svrha vrednovanja je napredak učenika i stalna motivacija za rad. Kompetencije se testiraju u povezanosti s nastavnim predmetima i primjenom stečenih znanja, vještina i stavova u konkretnim svakodnevnim situacijama iz života uz pomoć liste procjene po kriterijima (checking lists) razine uključenosti u aktivnostima, istraživanje, simulacije, realizacija projekata, provođenje humanitarnih akcija i volontiranje, strukturirani i polustrukturirani razgovori, pojmovna mreža, eseji i sl. (AZZO, 2019).

6. METODOLOŠKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA

6.1. Predmet i ciljevi istraživanja

Predmet istraživanja je provedba građanskog odgoja i obrazovanja u formalnom školovanju, koju razmatramo kroz: 1) iskustva studenata u ranijem školovanju; 2) interes studenata za uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja kao obveznog predmeta; 3) moguće prepreke za provedbu građanskog odgoja i obrazovanja.

Opći cilj istraživanja je:

- Ispitati mišljenja i stavove studenata o provođenju građanskog odgoja i obrazovanja kao obveznog predmeta

Posebni ciljevi istraživanja su:

1. Ispitati prethodna iskustva studenata
2. Ispitati interes za uključivanje u provedbu građanskog odgoja i obrazovanja i očekivanja
3. Ispitati poznavanje i razumijevanje glavnih odrednica kurikulumu građanskog odgoja i obrazovanja
4. Ispitati koje su, prema mišljenjima studenata, moguće prepreke kod uvođenja kurikulumu građanskog odgoja i obrazovanja u škole

6.2. Metoda, uzorak i hipoteze

Istraživanje je provedeno metodom ankete na temelju upitnika od 15 pitanja, većinom zatvorenog tipa. Prvi dio upitnika ispitivao je strukturalna obilježja ispitanika, a potom se ispitivalo jesu li se studenti dosad susretali s programima građanskog odgoja i obrazovanja, odnosno njihova iskustva tijekom ranijeg školovanja, njihovi stavovi i zainteresiranost, ali i prema njihovom mišljenju, moguće prepreke za provedbu GOO-a. Istraživanje je provedeno tijekom rujna 2019. godine. Realizirani je uzorak prigodan, a uključuje 200 studenata sa četiri fakulteta splitskog Sveučilišta, odnosno po 50 sa svakog od njih (Filozofski fakultet, Ekonomski fakultet, FESB, Medicinski fakultet). Uzorkom smo se potrudili provjeriti jasnoću varijabli i indikatora te ispitati stavove i iskustva studenata.

Kako bi se realizirali istraživački ciljevi, postavljene su sljedeće hipoteze:

H₁: Većina studenata susretala se s programima građanskog odgoja i obrazovanja tijekom ranijeg školovanja

H₂: U manjem broju škola građanski odgoj i obrazovanje postojao je kao obvezan predmet, dok se u ostalim provodio kroz druge predmete ili kao izvannastavna aktivnost

H₃: Većina studenata nedovoljno je informirana o glavnim odrednicama programa građanskog odgoja i obrazovanja

H₄: Većina studenata smatra da građanski odgoj i obrazovanje treba biti uveden kao obvezan predmet u formalno školovanje

H₅: Studenti su većinom zadovoljni kvalitetom obrazovanja u Hrvatskoj

7. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

7.1. Strukturalna obilježja uzorka

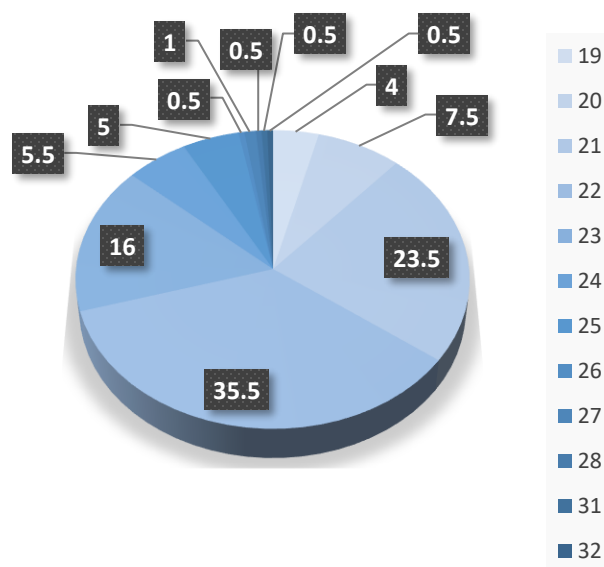
Provedeno istraživanje o Građanskom odgoju i obrazovanju uključuje 200 studenata Sveučilišta u Splitu, od toga po 50 sudionika sa svakog od sljedećih fakulteta: Filozofski fakultet, Ekonomski fakultet, FESB i Medicinski fakultet. U istraživanju je sudjelovao veći broj ispitanica (64,5%) u odnosu na broj ispitanika (35,5%) (Vidi Tablični prikaz 1).

Tablični prikaz 1.: Spol ispitanika

	f	%
Muški	71	35,5
Ženski	129	64,5
Ukupno	200	100

Što se tiče dobi, najveći postotak ispitanika ima 22 godine (35,5%). Zatim slijede ispitanici od 21 godine, njih 23,5%, 23 godine ima 16% ispitanika, 7,5% ispitanika ima 20 godina, 5,5% ispitanika ima 24 godine, dok njih 5% ima 25 godina, a 4% ispitanika ima 19 godina. Skupini od 26 do 32 godine pripada 3% ispitanika (Vidi Grafički prikaz 2).

Grafički prikaz 2.: Dob ispitanika

Prema stupnju završenog obrazovanja, najviše ispitanika završilo je gimnaziju (40%), 27% ispitanika završilo je srednju strukovnu školu, dok 33% ispitanika ima završen preddiplomski studij (Vidi Tablični prikaz 3).

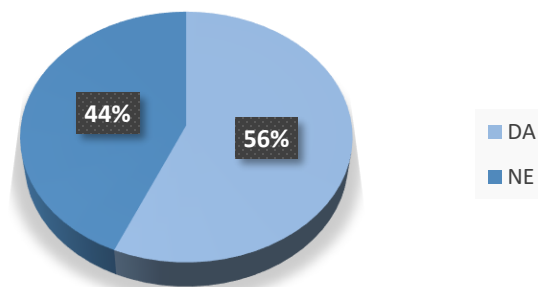
Kada je riječ o razini studija, 44% ispitanika su studenti preddiplomskog studija. Nešto manji udio zauzimaju studenti diplomskog studija (31%), dok je 25% onih koji pohađaju integrirani preddiplomski i diplomski studij (Vidi Grafički prikaz 5).

7.2. Pohađanje programa Građanski odgoj i obrazovanje tijekom ranijeg školovanja, zainteresiranost i upoznatost ispitanika s glavnim odrednicama GOO-a te metode učenja

Građanski odgoj i obrazovanje smatra se procesom učenja koji traje cijeli život i odvija se u svim sferama života. Težnja svakog pojedinca bi trebala biti da postane aktivan građanin društva, koji slobodno i samostalno donosi odluke, ispunjava građanske dužnosti te sudjeluje u društvenim događanjima. Upravo građanski odgoj i obrazovanje pridonosi tome i osposobljava učenike za aktivnije i učinkovitije ispunjavanje građanske uloge.

Prema tome, cilj istraživanja bio je ispitati jesu li se studenti dosad susretali s programima GOO-a, u kojoj mjeri su upoznati s njima, ali i jesu li uopće zainteresirani za njihovu provedbu. Rezultati su pokazali da je približno jednak udio ispitanika koji su pohađali programe GOO-a tijekom ranijeg školovanja (56, 5%), kao i onih koji nisu (43,5%) (Vidi Grafički prikaz 6). Ovim rezultatom odbijena je *prva istraživačka hipoteza* (H_1) koja navodi kako se većina studenata susretala s programima GOO-a tijekom ranijeg školovanja.

Grafički prikaz 6.: Pohađanje GOO-a tijekom ranijeg školovanja

Što se tiče oblika pohađanja programa GOO-a tijekom ranijeg školovanja, najveći postotak ispitanika (45%), što je bilo i za očekivati, pohađao je programe GOO-a u sklopu određenih predmeta. Građanski odgoj i obrazovanje kao poseban predmet pohađalo je 4,5% ispitanika, dok

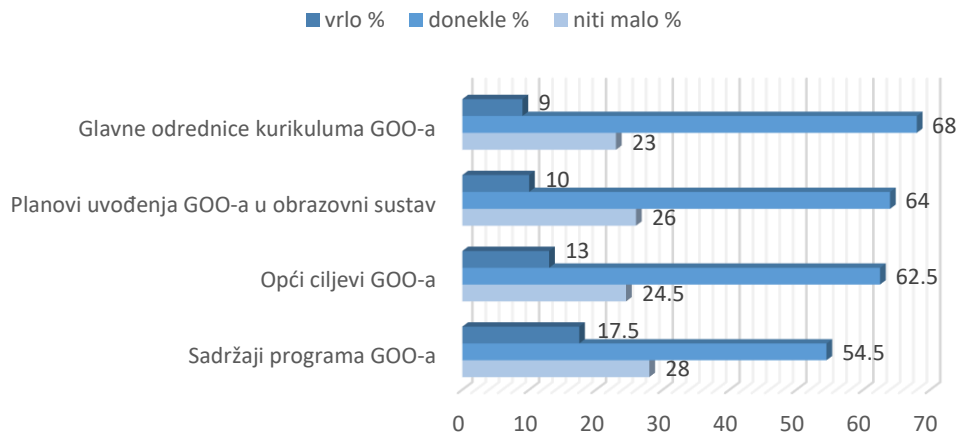

je 8,5% ispitanika programe GOO-a pohađalo kao izvannastavnu aktivnost (Vidi Tablični prikaz 7). Rezultati potvrđuju kako je u manjem broju škola GOO postojao kao obvezan predmet, dok se u ostalim provodio kroz druge predmete ili kao izvannastavna aktivnost, čime je prihvaćena *druga istraživačka hipoteza* (H_2).

Nadalje, rezultati su pokazali kako je polovina ispitanika donekle zainteresirana za programe GOO-a. Tako je 53% ispitanika donekle zainteresirano za uvođenje GOO-a kao obveznog predmeta u obrazovni sustav, dok ih je 30,5% vrlo zainteresirano. Za sudjelovanje u programima GOO-a donekle je zainteresirano 54% ispitanika, a četvrtina ispitanika vrlo je zainteresirana (26,5%). Što se tiče sadržaja GOO-a, tu je također polovina ispitanika donekle zainteresirana, odnosno 55%, dok je 28% ispitanika vrlo zainteresirano. Za kurikularne reforme u obrazovnom sustavu donekle je zainteresirano 52,5% ispitanika, a 33,5% ispitanika pokazuje visoku zainteresiranost za kurikularne reforme u obrazovnom sustavu (Vidi Grafički prikaz 8).

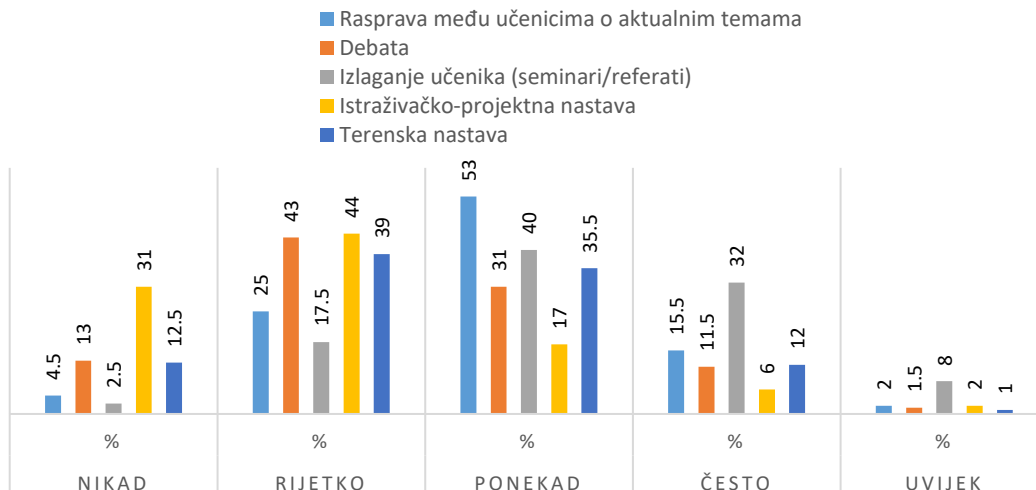
Naime, kada se govori o predmetu Građanski odgoj i obrazovanje, kao i o planovima uvođenja u obrazovni sustav kao obvezan predmet, često se misli kako javnost nije dovoljno informirana, odnosno da ne poznaje i ne razumije glavne odrednice GOO-a. Također se stječe dojam kako GOO nije u središtu interesa Ministarstva znanosti i obrazovanja niti ono potencira njegov razvoj i promociju. Što se tiče rezultata istraživanja, oni pokazuju da su takve pretpostavke zaista točne, čime je potvrđena *treća istraživačka hipoteza* (H_3) jer su studenti nedovoljno upoznati s glavnim odrednicama GOO-a. Polovina ispitanika (54,5%) donekle je upoznata sa sadržajima programa GOO-a, dok 28% ispitanika uopće ne poznaje sadržaje programa GOO. Slična situacija je i s općim ciljevima GOO-a, nešto više od polovine ispitanika (62,5%) donekle je upoznato s općim ciljevima GOO-a, dok četvrtina ispitanika (24,5%) nije niti malo upoznata. Nadalje, 64% ispitanika donekle je upoznato, a 26% ispitanika nije niti malo upoznato s planovima uvođenja GOO-a u obrazovni sustav. Kada je riječ o poznavanju glavnih odrednica kurikuluma, 68% ispitanika donekle poznaje glavne odrednice kurikuluma, a četvrtina ispitanika (23%) niti malo (Vidi Grafički prikaz 9).

Grafički prikaz 9.: Upoznatost ispitanika s odrednicama GOO-a

Izbor metoda i tehnika rada u nastavi jedno je od ključnih pitanja u suvremenom obliku poučavanja. Za razliku od onih tradicionalnih metoda u kojima je učitelj uglavnom prenositelj znanja, dok učenici samo pasivno slušaju i usvajaju to znanje, suvremene nastavne metode omogućuju učeniku aktivno uključivanje u nastavu, čime do izražaja dolazi njegovo stvaralaštvo, kreativnost i vještine, što je zapravo i cilj suvremene nastave. U radu se ispitivalo u kojoj su se mjeri ispitanici koristili određenim metodama učenja tijekom ranijeg školovanja. Rezultati su pokazali da je polovina ispitanika (53%) ponekad koristila metodu rasprave među učenicima o aktualnim temama, 31% ispitanika ponekad je koristilo metodu debate, 40% ispitanika je ponekad, a 32% ispitanika je često imalo izlaganje u obliku seminara ili referata tijekom ranijeg školovanja. Rezultati su također pokazali da su ispitanici rijetko provodili istraživačko – projektnu nastavu (44%) kao i terensku nastavu (39%) (Vidi Grafički prikaz 10).

Grafički prikaz 10.: Metode učenja koje su koristili ispitanici tijekom ranijeg školovanja

7.3. Stavovi ispitanika o karakteristikama predmeta Građanski odgoj i obrazovanje

Na pitanje o karakteristikama predmeta Građanski odgoj i obrazovanje, ispitanici uglavnom izražavaju slaganje s većinom ponuđenih tvrdnji, tj. imaju pozitivan stav prema Građanskom odgoju i obrazovanju. Tako se većina ispitanika slaže da GOO potiče učenika na kritičko razmišljanje i iznošenje stavova (61%), razvija komunikacijske vještine (64,5%), potiče na odgovorno ponašanje u društvu (58%). Ipak, polovina ispitanika (54%) ne može odrediti potiče li GOO na političku angažiranost u društvu, dok 35% ispitanika smatra da potiče. Isto tako, 51% ispitanika ne može odrediti potiče li GOO učenika na sudjelovanje u aktivnostima za opće dobro, dok 41% ispitanika smatra da potiče. Polovina ispitanika (53,5%) slaže se da program GOO-a podiže svijest o globalnim problemima i zaštiti okoliša. Kada je riječ o poticanju učenika da na probleme gleda iz različitih perspektiva, 46% ispitanika smatra da GOO ima utjecaj na to, dok 45% ne može procijeniti (Vidi Tablični prikaz 11). Ovako slični rezultati ne trebaju čuditi jer je Građanski odgoj i obrazovanje kompleksna i zahtjevna tema, a društvo je nažalost i dalje nedovoljno informirano.

Tablični prikaz 11.: Stavovi ispitanika o karakteristikama predmeta Građanski odgoj i obrazovanje

	ne slažem se		niti se ne slažem niti se slažem		slažem se	
	f	%	f	%	f	%
Poticanje učenika na kritičko razmišljanje i iznošenje stavova	3	1,5	75	37,5	122	61
Razvijanje komunikacijskih vještina	4	2	67	33,5	129	64,5
Potiče na odgovorno ponašanje u društvu	13	6,5	70	35	117	58,5
Poticanje na političku angažiranost u društvu	22	11	108	54	70	35
Poticanje učenika na sudjelovanje u aktivnostima za opće dobro	7	3,5	102	51	91	45,5
Podizanje svijesti o globalnim problemima i zaštiti okoliša	15	7,5	78	39	107	53,5
Poticanje na međusobnu suradnju	5	2,5	94	47	101	50,5
Poticanje učenika da na probleme gleda iz različitih perspektiva	18	9	90	45	92	46
Ukupno	200	100	200	100	200	100

7.4. Stavovi ispitanika o uvođenju GOO-a kao obveznog predmeta u obrazovni sustav i mogućim preprekama

Uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja kao obveznog predmeta u obrazovni sustav jedna je od glavnih tema u školstvu već godinama. Postojali su brojni pokušaji reformi obrazovnog sustava, kao i niz inicijativa za uvođenje nekog oblika Građanskog odgoja i obrazovanja, ali nijedna se nije realizirala do kraja. Cilj istraživanja bio je ispitati stavove ispitanika o uvođenju

GOO-a kao obveznog predmeta u formalno školovanje. Rezultati su pokazali da 68% ispitanika smatra da se GOO treba uvesti kao obvezan predmet u škole, dok je 32% ispitanika protiv, što ukazuje na prihvaćanje četvrte istraživačke hipoteze (H_4) kako većina studenata smatra da GOO treba biti uveden kao obvezan predmet u formalno školovanje (Vidi Grafički prikaz 15).

Hrvatska je jedna od rijetkih zemalja u kojoj se sustavno ne provodi građanski odgoj i obrazovanje te koja nema jasno definiran plan i viziju o tome kako sadržaj GOO-a kvalitetno integrirati u postojeći ili reformama izmijenjen obrazovni sustav. U radu se ispituju stavovi ispitanika o mogućim preprekama za uvođenje GOO-a u obrazovni sustav. Stavovi ispitanika o preprekama koje utječu na uvođenje GOO-a su sljedeći: 70% ispitanika slaže se da je jedan od problema pretrpana satnica; 24,5% ispitanika smatra da se o sadržajima GOO-a uči kroz druge predmete, dok je polovina ispitanika suzdržana (53,5%); 40% ispitanika slaže se da su učenici dovoljno preopterećeni sadržajima iz drugih predmeta; 48% ispitanika smatra da bi se nastavnici trebali dodatno educirati, dok 47,5% ne može procijeniti; 64,5% ispitanika smatra da je jedan od problema i financijska potpora ministarstva; polovina ispitanika (50%) ne slaže se sa stavom da su učenici nedovoljno zreli za društvena i politička pitanja, dok je 40% ispitanika suzdržano. Sa stavom da GOO daje lažnu nadu da će se popraviti uvjeti života u Hrvatskoj, ne slaže se 28% ispitanika, dok je njih polovina (50,5%) suzdržano (Vidi Tablični prikaz 12).

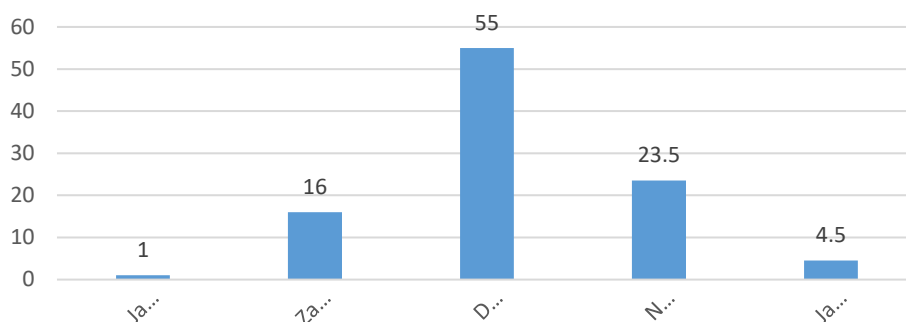
Tablični prikaz 12.: Stavovi ispitanika o preprekama za uvođenje GOO-a kao obveznog predmeta

	ne slažem se		niti se ne slažem niti se slažem		slažem se	
	f	%	f	%	f	%
Pretrpana satnica	8	4	52	26	140	70
O sadržajima i ciljevima GOO-a se već uči kroz druge predmete	44	22	107	53,5	49	24,5
Učenici su dovoljno preopterećeni sadržajima iz drugih predmeta	24	12	96	48	80	40
Nastavnici bi se trebali na svojim fakultetima dodatno educirati i kontinuirano usavršavati	9	4,5	95	47,5	96	48
Financijska potpora ministarstva	6	3	65	32,5	129	64,5
Učenici nisu dovoljno zreli za društvena i politička pitanja i razmišljanja o problemima na globalnoj razini	100	50	80	40	20	10
GOO daje lažnu nadu da će se popraviti uvjeti života u Hrvatskoj	56	28,0	101	50,5	43	21,5
Ukupno	200	100	200	100	200	100

7.5. Zadovoljstvo ispitanika kvalitetom obrazovanja u Hrvatskoj i očekivanja pronalaska posla u struci

Kada je riječ o kvaliteti obrazovanja u Hrvatskoj, najveći postotak studenata (55%) donekle je zadovoljan kvalitetom obrazovanja u Hrvatskoj. Četvrtina ispitanika (23,5%) je nezadovoljna, dok je 16% ispitanika zadovoljno (Vidi Grafički prikaz 13). Rezultati ukazuju na odbacivanje *pete istraživačke hipoteze* (H_5), budući da većina studenata ipak nije zadovoljna kvalitetom obrazovanja u Hrvatskoj.

Grafički prikaz 13.: Zadovoljstvo ispitanika kvalitetom obrazovanja u Hrvatskoj

Što se tiče očekivanja pronalaska posla u struci, polovina ispitanika (49,5%) očekuje pronalazak posla u struci, 18,5% ispitanika smatra da neće pronaći posao u struci nakon završetka studija, dok 32% ispitanika ne može procijeniti (Vidi Tablični prikaz 14).

Tablični prikaz 14.: Očekivanja ispitanika o pronalasku posla u struci

	f	%
DA	99	49,5
NE	37	18,5
Ne znam	64	32
Ukupno	200	100

8. ZAKLJUČAK

Unutar rada razmatra se koncept građanskog odgoja i obrazovanja koji se odnosi na stavove ispitanika o ovom odgojno-obrazovnom konceptu, njihova iskustva tijekom ranijeg školovanja, upoznatost s glavnim odrednicama te zainteresiranost za provođenje GOO-a kao obveznog predmeta.

Građanski odgoj i obrazovanje osposobljava učenike za lakše snalaženje u pluralističkom društvu u kojem žive kao i za pronalaženje vlastitih odgovora i rješenja za aktualne društvene probleme i izazove. Građanski odgoj i obrazovanje najviše potiče na razvoj komunikacijskih vještina potrebnih za političko i društveno sudjelovanje, na mirno rješavanje sukoba, na odgovornost, na odnos prema javnim dobrima s poštovanjem te na spremnost doprinošenja društvenoj zajednici.

Rezultati pokazuju da je približno jednak broj ispitanika koji su tijekom ranijeg školovanja pohađali programe građanskog odgoja i obrazovanja kao i onih koji nisu. Taj podatak nam govori da nije još dovoljno prepoznata važnost građanskog odgoja i obrazovanja te da se ono ne provodi u svim školama onako kako bi doista trebalo, glavni razlozi su nedovoljna i neujednačena sadržajna i metodološka osmišljenost programa te nedovoljna edukacija nastavnog osoblja.

Nadalje, rezultati pokazuju da je polovina ispitanika donekle zainteresirana za programe GOO-a, odnosno za njegovo uvođenje, sudjelovanje, sadržaje kao i za kurikularne reforme u obrazovnom sustavu, dok ih je oko 30% vrlo zainteresirano. To možemo povezati s nedovoljnim poznavanjem glavnih odrednica programa GOO-a. Više od polovine ispitanika izjavilo je da je donekle upoznato s glavnim odrednicama GOO-a, dok ih četvrtina niti malo ne poznaje.

Ipak, ispitanici iskazuju pozitivan stav prema karakteristikama predmeta Građanski odgoj i obrazovanje. Najveći broj ispitanika slaže se da GOO potiče učenika na kritičko razmišljanje i iznošenje stavova, razvijanje komunikacijskih vještina te na odgovorno ponašanje u društvu.

Promatrajući rezultate u cijelosti, vidimo da su se studenti Sveučilišta u Splitu tijekom ranijeg školovanja susretali s programima građanskog odgoja i obrazovanja, imaju pozitivan stav prema njegovom uvođenju i većina ispitanika smatra da GOO treba postojati kao obvezan predmet u formalnom školovanju.

9. LITERATURA

1. AZZO (2019) Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Agencija za odgoj i obrazovanje.

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_217.html (11.03.2019)

2. Blažić, M., Devjak, T., Devjak, S. (2009) Mišljenja učitelja i učenika o čimbenicima koji utječu na ostvarivanje nastave predmeta državljanski i domovinski odgoj te etika u osnovnoj školi. **Odgojne znanosti**. 11(2): 7-26.

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=74739 (23.01.2019.)

3. Bužinkić, E. (2010) **Obrazovanje mladih za ljudska prava i demokratsko građanstvo**. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske.

4. Brust Nemet, M. (2014) Građanske kompetencije u europskim i hrvatskim dokumentima. *Andragoški glasnik: Glasilo Hrvatskog andragoškog društva*. 18(32): 25-35.

<https://hrcak.srce.hr/139160> (11.03.2019.)

5. Diković, M. (2016) Metode poučavanja i učenja u kurikulumskome pristupu građanskom odgoju i obrazovanju. **Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu**. 65(4): 539-557.

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=262722 (23.01.2019.)

6. Diković, M. (2013) Značaj razrednog ozračja u građanskom odgoju i obrazovanju. **Pedagogijska istraživanja**. 10(2): 327-339. (23.01.2019.)

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=191509 (23.01.2019.)

7. Gajić, O. (2011) Interkulturalna dimenzija građanskog odgoja i demokratizacija obrazovanja. **Pedagogijska istraživanja**. 8(1): 103-114.

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=174452 (23.01.2019.)

8. Grubišić, A., Rajić, V. (2015) Pripremljenost budućih učitelja primarnog obrazovanja za nastavu građanskog odgoja i obrazovanja. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje* 17(1): 113-124.

<https://hrcak.srce.hr/137698> (23.01.2019.)

9. Horvat, M., Kovačić, M. (2017) Od podanika do građana: razvoj građanske kompetencije mladih. **Sociologija i prostor**. 55(1): 154-158.

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=268711 (11.03.2019.)

10. Kerr, D. (1999) Citizenship Education in the Curriculum: an International Review. The School Field (Theorizing Citizenship Education II.) 10(3/4): 5-32.

http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Curriculum/SEEPDFs/kerr.pdf (11.03.2019.)

11. Klemenčić, E. (2006) Građanski odgoj u Europskoj uniji: aspekti edukacije za demokraciju. **Anali Hrvatskog politološkog društva: časopis za patologiju**. 3(1): 283-295. (23.01.2019.)

<https://hrcak.srce.hr/analihpd> (23.01.2019.)

12.MZOS (2012) **Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja**. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Agencija za odgoj i obrazovanje.

http://www.azoo.hr/images/razno/Kurikulum_građanskog_odgoja_i_obrazovanja.pdf
(11.03.2019.)

13.MZOS (2011) **Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja**. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Agencija za odgoj i obrazovanje.

<https://www.nszssh.hr/pdf/KURIKULUM%20-%206%2012.pdf> (11.03.2019.)

14. Pažur, M. (2017) Pregled razvoja građanskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj od 1999. godine do danas. **Školski vjesnik: časopis za pedagoški teorijski i praktički rad**. 66(4): 605-618.

<https://hrcak.srce.hr/193674> (2.02.2019.)

15. Pažur, M. (2016.) **Rekonstrukcija građanskog odgoja i obrazovanja: koncept, institucije i prakse**. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske.

16. Rukavina Kovačević, K. (2013) Građanski odgoj i obrazovanje u školi-potreba ili uvjet? **Riječki teološki časopis**. 41(1): 101-136.

<https://hrcak.srce.hr/118852> (2.02.2019.)

17. Sablić, M. (2014) Sadržaji građanskog odgoja i obrazovanja u nacionalnom okvirnom kurikulumu. **Radovi Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Požegi**. 3: 83-92.

<https://hrcak.srce.hr/133853> (23.01.2019.)

18. Spajić-Vrkaš, V. (2015) **(Ne)moć građanskog odgoja i obrazovanja**. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.

Internetske stranice:

- goo.hr/good-inicijativa/polazista/ (Datum posjete: 10.09.2019.)

10. PRILOZI

10.1. Upitnik anketnog istraživanja

1. Spol:

1. muški
2. ženski

2. Dob: _____

3. Završeno obrazovanje:

- 1) gimnazija
- 2) srednja strukovna škola
- 3) preddiplomski studij

4. Institucija na kojoj se obrazujete:

- 1) Filozofski fakultet
- 2) Ekonomski fakultet
- 3) FESB
- 4) Medicinski fakultet

5. Razina studija:

- 1) preddiplomski
- 2) diplomski
- 3) integrirani preddiplomski i diplomski studij

6. Jeste li dosad pohađali programe građanskog odgoja i obrazovanja?

- 1) DA
- 2) NE

7. Ako da, u kojem obliku?

- 1) u sklopu određenih predmeta
- 2) kao poseban predmet
- 3) kao izvannastavna aktivnost

8. U kojoj ste mjeri zainteresirani za:

	niti malo (1)	donekle (2)	vrlo (3)
1. uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja kao obveznog predmeta u obrazovni sustav			
2. sudjelovanje u programima građanskog odgoja i obrazovanja			
3. sadržaje građanskog odgoja i obrazovanja			
4. kurikularne reforme u obrazovnom sustavu			

9. U kojoj ste mjeri upoznati sa:

	niti malo (1)	donekle (2)	vrlo (3)
1. sadržajima programa GOO-a			
2. općim ciljevima GOO-a			
3. planovima uvođenja GOO-a u obrazovni sustav			
4. glavnim odrednicama kurikulumuma GOO-a			

10. Koliko ste često u prethodnom školovanju učili kroz sljedeće metode:

	nikada (1)	rijetko (2)	ponekad (3)	često (4)	uvijek (5)
1. rasprava među učenicima o aktualnim temama					
2. debata					
3. izlaganje učenika (seminari/referati)					
4. istraživačko-projektna nastava					
5. terenska nastava					

11. Slažete li se s navedenim tvrdnjama o karakteristikama predmeta građanski odgoj i obrazovanje?

	ne slažem se (1)	niti se ne slažem niti se slažem (2)	slažem se (3)
1. potiče učenika na kritičko razmišljanje i iznošenje stavova			
2. razvija komunikacijske vještine			
3. potiče na odgovorno ponašanje u društvu			
4. potiče na političku angažiranost u društvu			
5. potiče učenike na sudjelovanje u aktivnostima za opće dobro			
6. podiže svijest o globalnim problemima i zaštiti okoliša			
7. potiče na međusobnu suradnju			
8. potiče učenike da na probleme gleda iz različitih perspektiva			

12. U kojoj se mjeri slažete s navedenim tvrdnjama u vezi prepreka za uvođenje GOO-a kao obveznog predmeta?

	ne slažem se (1)	niti se ne slažem niti se slažem (2)	slažem se (3)
1. pretrpana satnica			
2. o sadržajima i ciljevima GOO-a se već uči kroz druge predmete			
3. učenici su dovoljno preopterećeni sadržajima iz drugih predmeta			
4. nastavnici bi se trebali na svojim fakultetima dodatno educirati i kontinuirano usavršavati			
5. financijska potpora ministarstva			
6. učenici nisu dovoljno zreli za društvena i politička pitanja i razmišljanja o problemima na globalnoj razini			
7. GOO daje lažnu nadu da će se popraviti uvjeti života u Hrvatskoj			

13. Koliko ste općenito zadovoljni kvalitetom obrazovanja u Hrvatskoj?

- 1) jako zadovoljan/ -na
- 2) zadovoljan/-na
- 3) donekle zadovoljan/ -na
- 4) nezadovoljan/-na
- 5) jako nezadovoljan/ -na

14. Očekujete li pronalaženja posla u struci?

- 1) DA
- 2) NE
- 3) Ne znam

15. Smatrate li da se građanski odgoj i obrazovanje treba uvesti kao obvezan predmet?

- 1) DA
- 2) NE

10.2. Protokol anketnog istraživanja

Ime i prezime intervjua: _____ dan intervjua: _____ mjesto: _____

PITANJA

ISPITANICI

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1																				
2																				
3																				
4																				
5																				
6																				
7																				
8. 1																				
2																				
3																				
4																				
9. 1																				
2																				
3																				
4																				
5																				
10.1																				
2																				
3																				
4																				

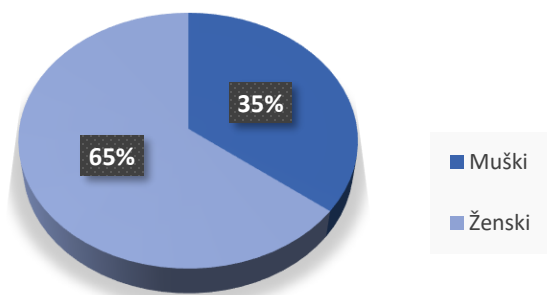
5																			
11.1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
8																			
12.1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
13																			
14																			
15																			

10.3. Tablični i grafički prikazi rezultata istraživanja

Tablični prikaz 1.: Spol ispitanika

	f	%
Muški	71	35,5
Ženski	129	64,5
Ukupno	200	100

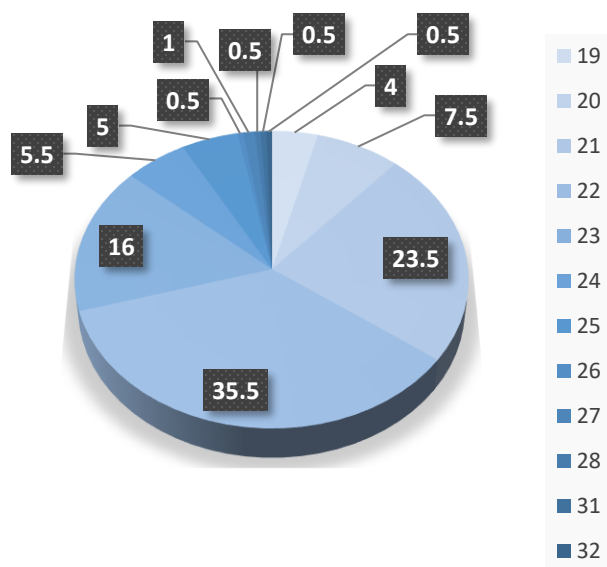
Grafički prikaz 1.: Spol ispitanika

Tablični prikaz 2.: Dob ispitanika

	f	%
19	8	4
20	15	7,5
21	47	23,5
22	71	35,5
23	32	16
24	11	5,5
25	10	5
26	1	0,5
27	2	1
28	1	0,5
31	1	0,5
32	1	0,5
Ukupno	200	100

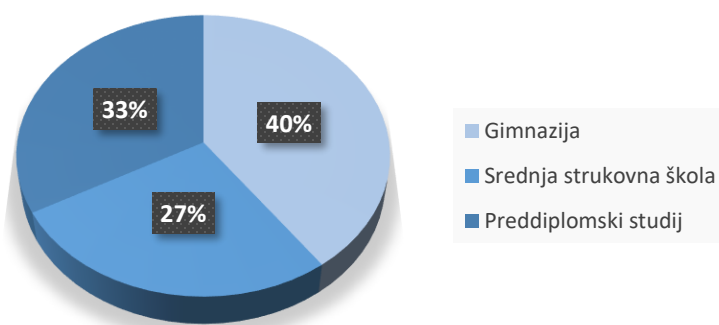
Grafički prikaz 2.: Dob ispitanika

Tablični prikaz 3.: Završeno obrazovanje

	f	%
Gimnazija	80	40
Srednja strukovna škola	54	27
Preddiplomski studij	66	33
Ukupno	200	100

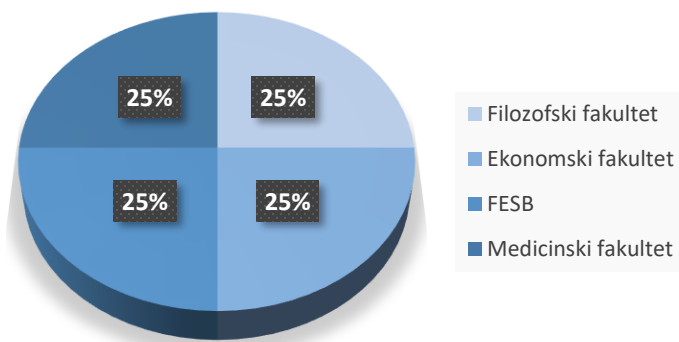
Grafički prikaz 3.: Završeno obrazovanje

Tablični prikaz 4.: Institucija na kojoj se obrazuju ispitanici

	f	%
Filozofski fakultet	50	25
Ekonomski fakultet	50	25
FESB	50	25
Medicinski fakultet	50	25
Ukupno	200	100

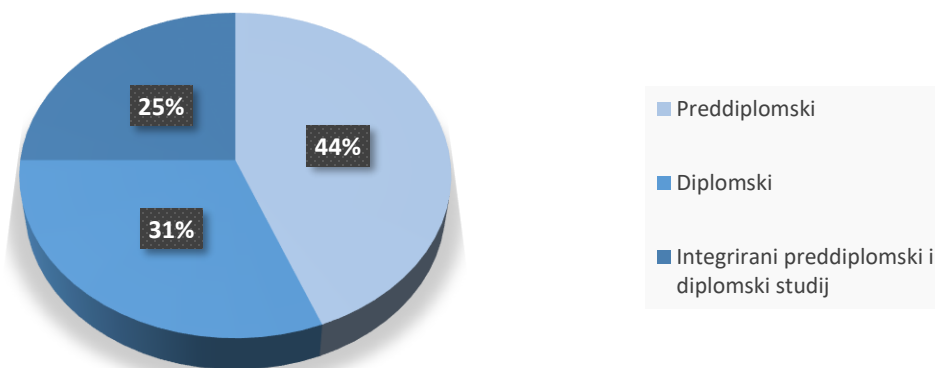
Grafički prikaz 4.: Institucija na kojoj se obrazuju ispitanici

Tablični prikaz 5.: Razina studija ispitanika

	f	%
Preddiplomski	88	44
Diplomski	62	31
Integrirani preddiplomski i diplomski studij	50	25
Ukupno	200	100

Grafički prikaz 5.: Razina studija ispitanika

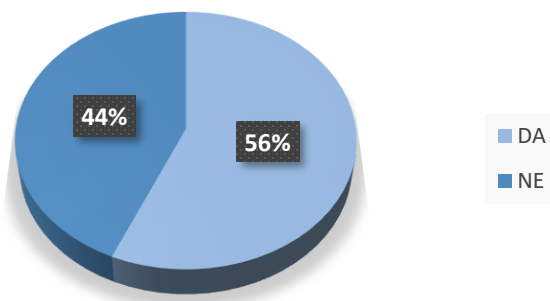

Tablični prikaz 6.: Pohađanje GOO-a tijekom ranijeg školovanja

	f	%
DA	113	56,5
NE	87	43,5
Ukupno	200	100

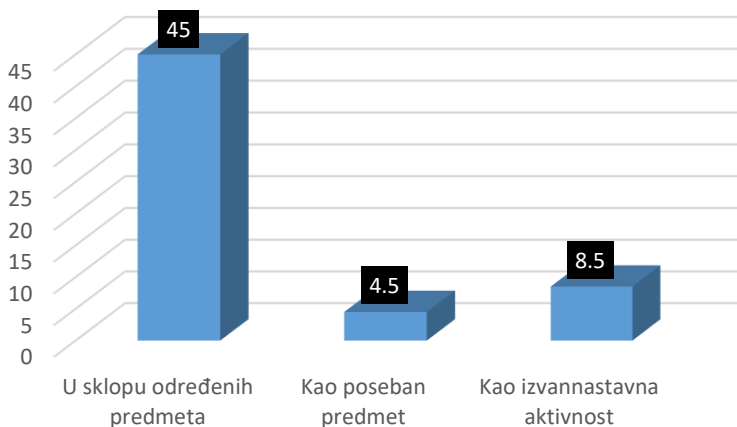
Grafički prikaz 6.: Pohađanje GOO-a tijekom ranijeg školovanja

Tablični prikaz 7.: Oblik pohađanja GOO-a tijekom ranijeg školovanja

	f	%
U sklopu određenih predmeta	90	45
Kao poseban predmet	9	4,5
Kao izvannastavna aktivnost	17	8,5
Ukupno	116	58

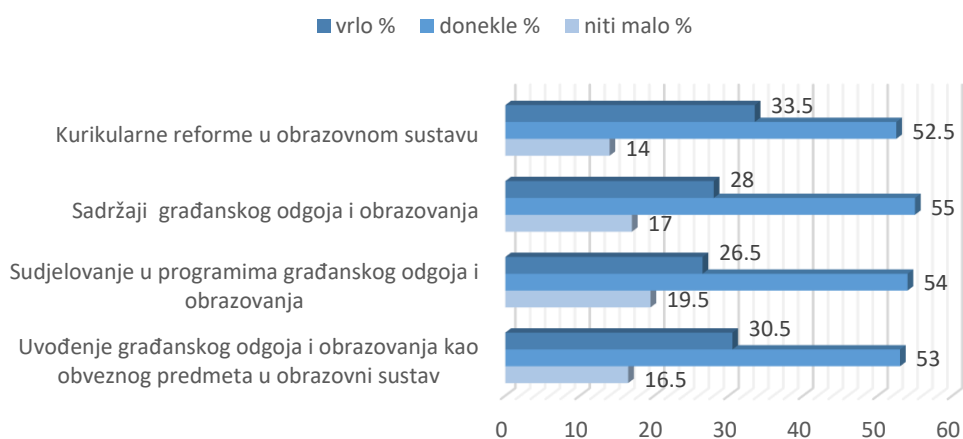
Grafički prikaz 7.: Oblik pohađanja GOO-a tijekom ranijeg školovanja

Tablični prikaz 8.: Zainteresiranost ispitanika za program GOO-a

	niti malo		donekle		vrlo	
	f	%	f	%	f	%
Uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja kao obaveznog predmeta u obrazovni sustav	33	16,5	106	53	61	30,5
Sudjelovanje u programima građanskog odgoja i obrazovanja	39	19,5	108	54	53	26,5
Sadržaji građanskog odgoja i obrazovanja	34	17	110	55	56	28
Kurikularne reforme u obrazovnom sustavu	28	14	105	52,5	67	33,5
Ukupno	200	100	200	100	200	100

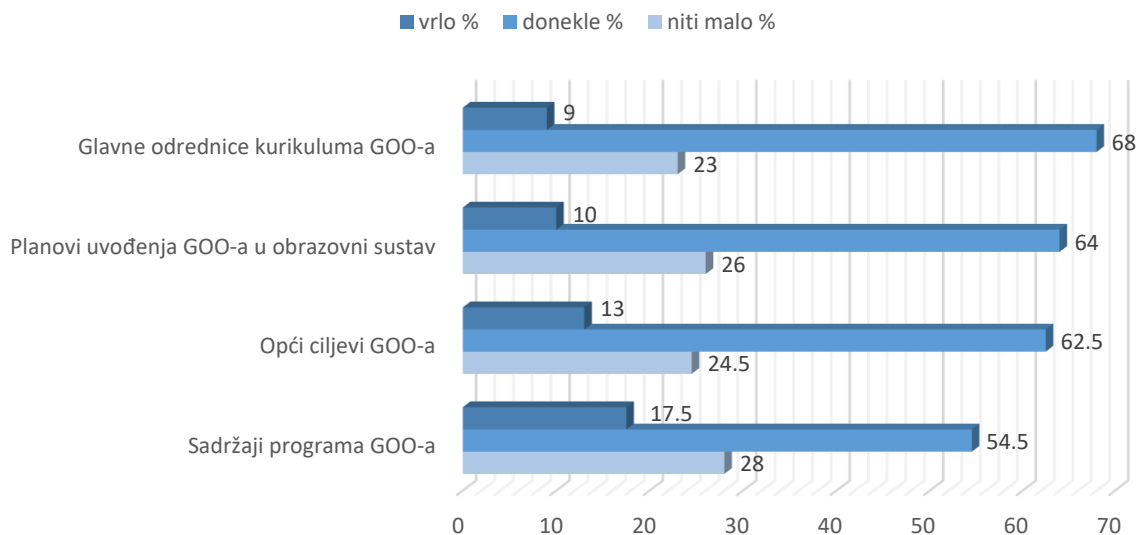
Grafički prikaz 8.: Zainteresiranost ispitanika za program GOO-a

Tablični prikaz 9.: Upoznatost ispitanika s odrednicama GOO-a

	niti malo		donekle		vrlo	
	f	%	f	%	f	%
Sadržaji programa GOO-a	56	28	109	54,5	35	17,5
Opći ciljevi GOO-a	49	24,5	125	62,5	26	13
Planovi uvođenja GOO-a u obrazovni sustav	52	26	128	64	20	10
Glavne odrednice kurikuluma GOO-a	46	23	136	68	18	9
Ukupno	200	100	200	100	200	100

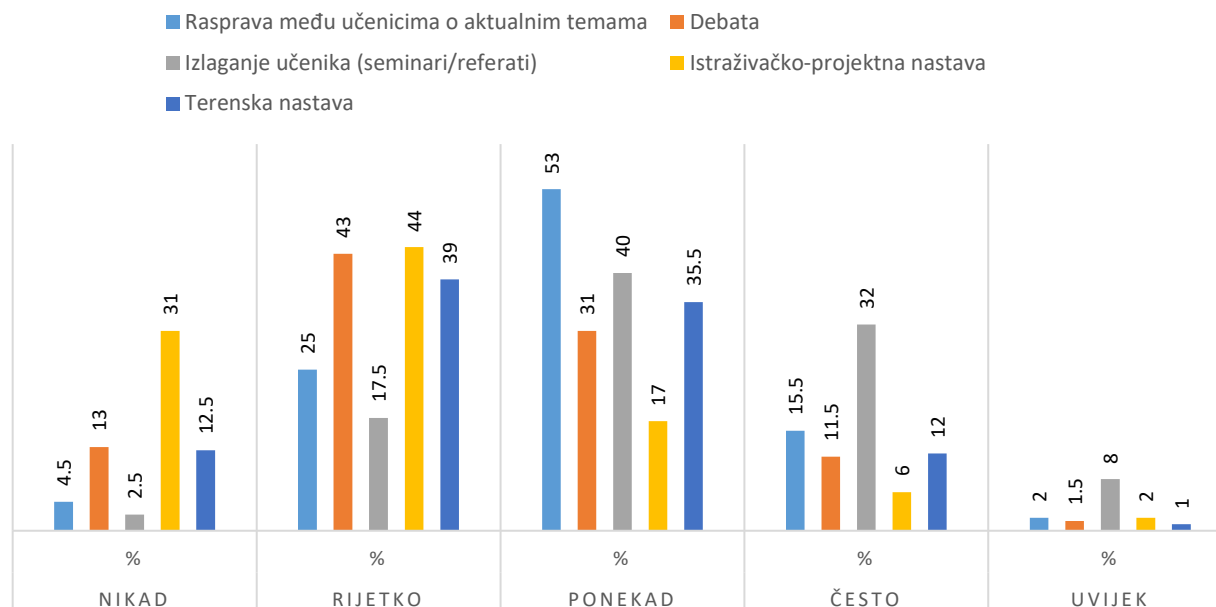
Grafički prikaz 9.: Upoznatost ispitanika s odrednicama GOO-a

Tablični prikaz 10.: Metode učenja koje su koristili ispitanici tijekom ranijeg školovanja

	nikad		rijetko		ponekad		često		uvijek	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Rasprava među učenicima o aktualnim temama	9	4,5	50	25	106	53	31	15,5	4	2
Debata	26	13	86	43	62	31	23	11,5	3	1,5
Izlaganje učenika (seminari/referati)	5	2,5	35	17,5	80	40	64	32	16	8
Istraživačko-projektna nastava	62	31	88	44	34	17	12	6	4	2
Terenska nastava	25	12,5	78	39	71	35,5	24	12	2	1
Ukupno	200	100	200	100	200	100	200	100	200	100

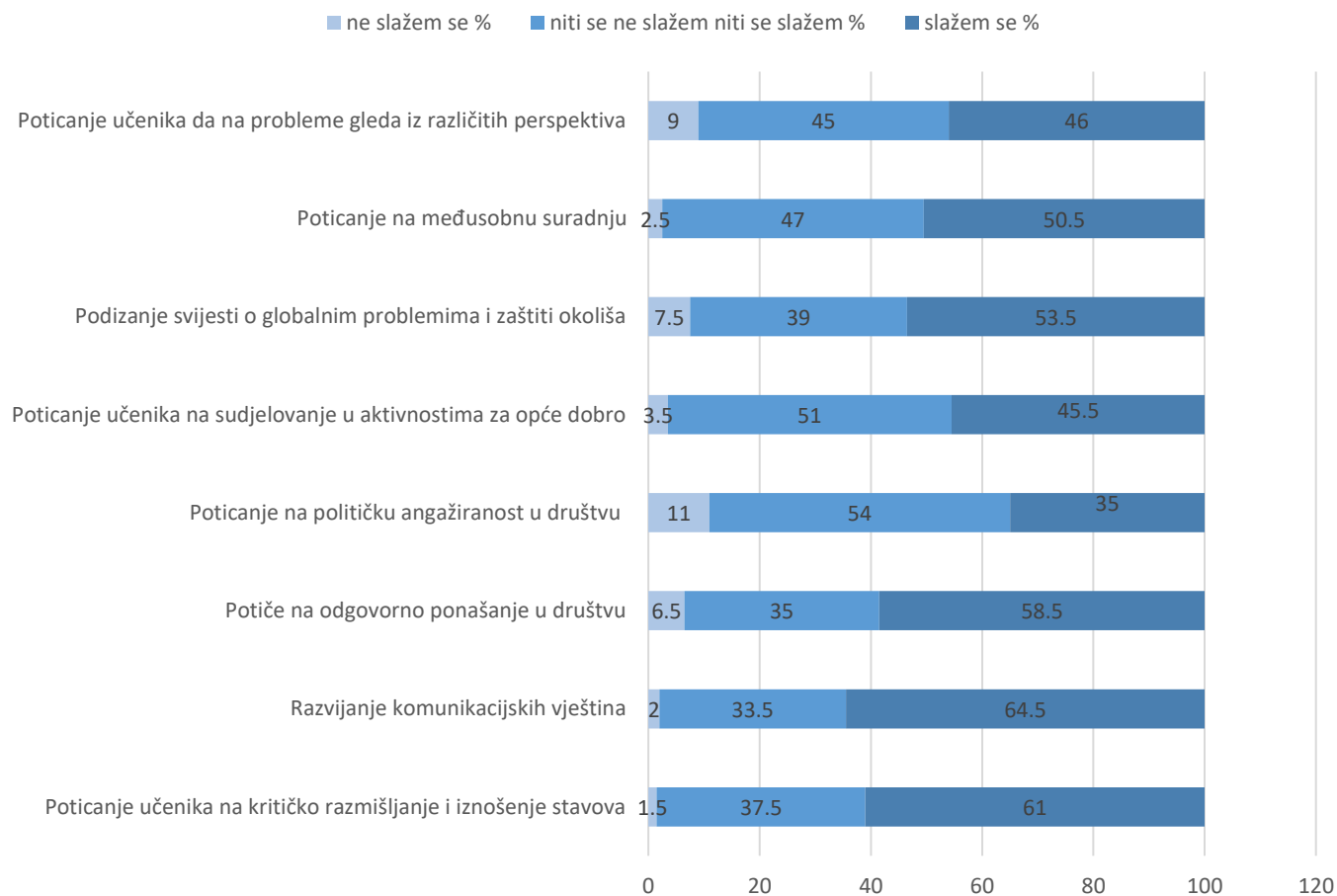
Grafički prikaz 10.: Metode učenja koje su koristili ispitanici tijekom ranijeg školovanja

Tablični prikaz 11.: Stavovi ispitanika o karakteristikama predmeta Građanski odgoj i obrazovanje

	ne slažem se		niti se ne slažem niti se slažem		slažem se	
	f	%	f	%	f	%
Poticanje učenika na kritičko razmišljanje i iznošenje stavova	3	1,5	75	37,5	122	61
Razvijanje komunikacijskih vještina	4	2	67	33,5	129	64,5
Potiče na odgovorno ponašanje u društvu	13	6,5	70	35	117	58,5
Poticanje na političku angažiranost u društvu	22	11	108	54	70	35
Poticanje učenika na sudjelovanje u aktivnostima za opće dobro	7	3,5	102	51	91	45,5
Podizanje svijesti o globalnim problemima i zaštiti okoliša	15	7,5	78	39	107	53,5
Poticanje na međusobnu suradnju	5	2,5	94	47	101	50,5
Poticanje učenika da na probleme gleda iz različitih perspektiva	18	9	90	45	92	46
Ukupno	200	100	200	100	200	100

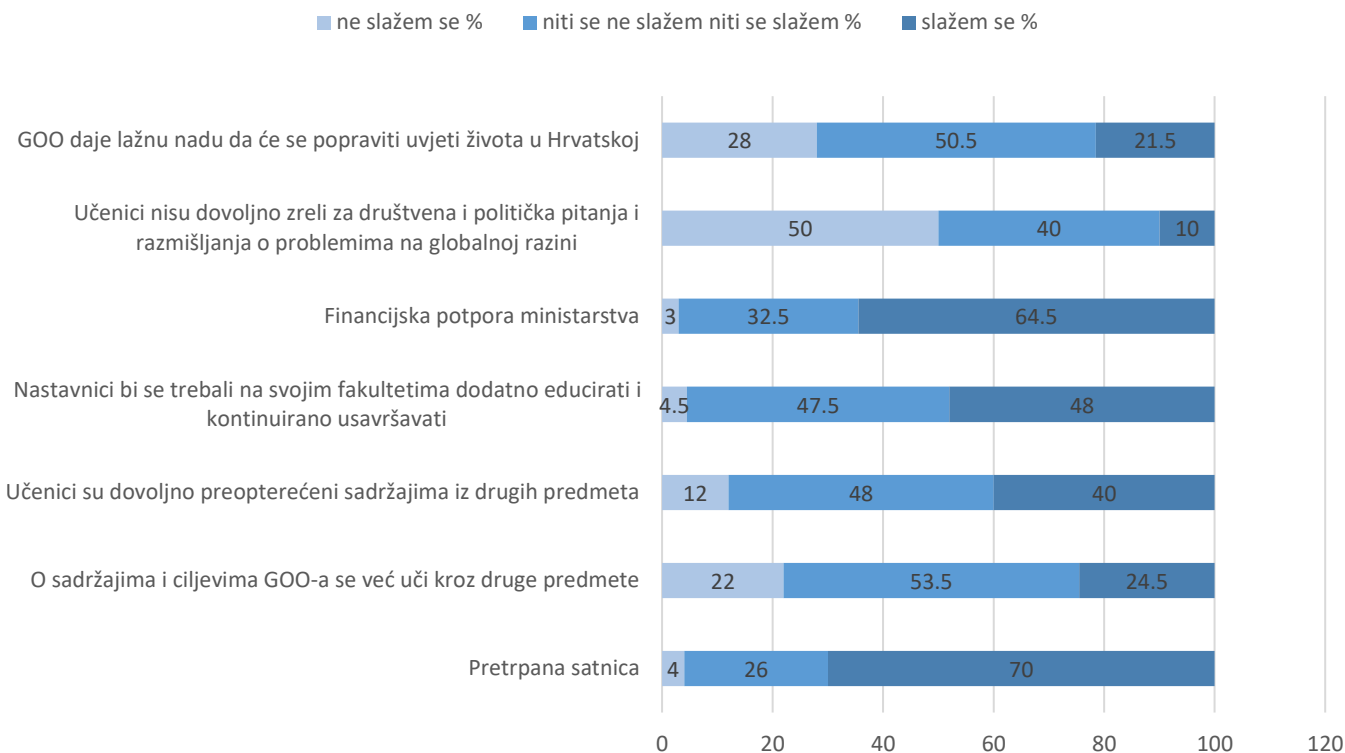
Grafički prikaz 11.: Stavovi ispitanika o karakteristikama predmeta Građanski odgoj i obrazovanje

Tablični prikaz 12.: Stavovi ispitanika o preprekama za uvođenje GOO-a kao obveznog predmeta

	ne slažem se		niti se ne slažem niti se slažem		slažem se	
	f	%	f	%	f	%
Pretrpana satnica	8	4	52	26	140	70
O sadržajima i ciljevima GOO-a se već uči kroz druge predmete	44	22	107	53,5	49	24,5
Učenici su dovoljno preopterećeni sadržajima iz drugih predmeta	24	12	96	48	80	40
Nastavnici bi se trebali na svojim fakultetima dodatno educirati i kontinuirano usavršavati	9	4,5	95	47,5	96	48
Financijska potpora ministarstva	6	3	65	32,5	129	64,5
Učenici nisu dovoljno zreli za društvena i politička pitanja i razmišljanja o problemima na globalnoj razini	100	50	80	40	20	10
GOO daje lažnu nadu da će se popraviti uvjeti života u Hrvatskoj	56	28,0	101	50,5	43	21,5
Ukupno	200	100	200	100	200	100

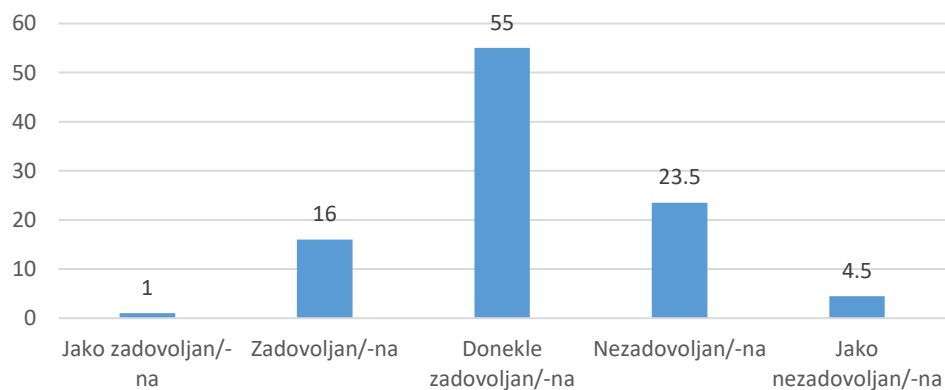
Grafički prikaz 12.: Stavovi ispitanika o preprekama za uvođenje GOO-a kao obveznog predmeta

Tablični prikaz 13.: Zadovoljstvo ispitanika kvalitetom obrazovanja u Hrvatskoj

	f	%
Jako zadovoljan/-na	2	1
Zadovoljan/-na	32	16
Donekle zadovoljan/-na	110	55
Nezadovoljan/-na	47	23,5
Jako nezadovoljan/-na	9	4,5
Ukupno	200	100

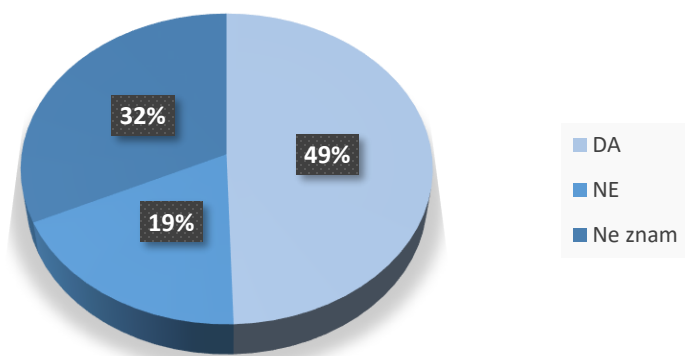
Grafički prikaz 13.: Zadovoljstvo ispitanika kvalitetom obrazovanja u Hrvatskoj

Tablični prikaz 14.: Očekivanja ispitanika o pronalasku posla u struci

	f	%
DA	99	49,5
NE	37	18,5
Ne znam	64	32
Ukupno	200	100

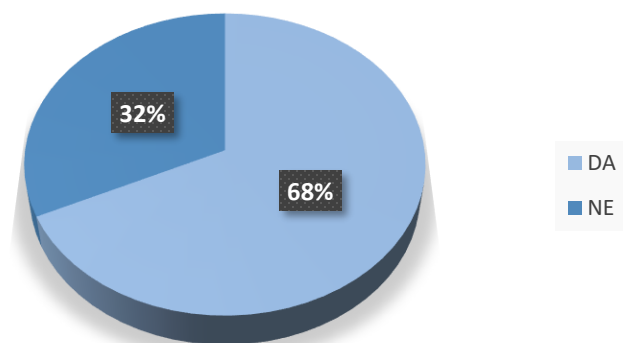
Grafički prikaz 14.: Očekivanja ispitanika o pronalasku posla u struci

Tablični prikaz 15.: Stavovi ispitanika o uvođenju GOO-a kao obveznog predmeta u obrazovni sustav

	f	%
DA	136	68
NE	64	32
Ukupno	200	100

Grafički prikaz 15.: Stavovi ispitanika o uvođenju GOO-a kao obveznog predmeta u obrazovni sustav

SAŽETAK

Predmet sociološkog istraživanja je provedba građanskog odgoja i obrazovanja u formalnom školovanju, koju razmatramo kroz: 1) iskustva studenata u ranijem školovanju; 2) interes studenata za uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja kao obveznog predmeta; 3) moguće prepreke za provedbu građanskog odgoja i obrazovanja. Istraživanje je provedeno metodom ankete tijekom rujna 2019. godine na uzorku od 200 studenata splitskog Sveučilišta. Rezultati pokazuju da je polovina ispitanika pohađala program građanskog odgoja i obrazovanja tijekom ranije školovanja, dok polovina ispitanika nije. Najveći broj ispitanika program GOO-a pohađao je u sklopu određenih predmeta. Također, najveći broj ispitanika je donekle upoznat s glavnim odrednicama GOO-a. Studenti iskazuju pozitivan stav prema predmetu Građanski odgoj i obrazovanje, najveći broj ispitanika slaže se s uvođenjem GOO-a kao obveznog predmeta u obrazovni sustav (68%). Građanski odgoj i obrazovanje jedan je od temeljnih stupova demokratskog društva. Uključivanje građanskog odgoja i obrazovanja u sve sfere obrazovnog sustava ima neposredan utjecaj na razinu sudjelovanja mladih u društvu te na njihovu participaciju u procesima donošenja odluka, što zapravo predstavlja jedan od ključnih preduvjeta za poticanje društvenog angažmana mladih.

Ključne riječi: građanski odgoj i obrazovanje, obrazovni sustav, kurikularna reforma, znanje, studenti

SUMMARY

The subject of sociological research is the introduction of civic education in formal education, which we consider through: 1) student's experiences in early education; 2) student's interest in introducing civic education as a compulsory subject; 3) possible obstacles in the introduction of civic education. The survey is conducted in September 2019 on the sample of 200 students at the University of Split. The results show that half of the respondents attended a civic education program during early schooling, while half did not. The majority of respondents attended the Civic education program in specific subjects. Also, the majority of respondents are somewhat familiar with the main determinants of Civic education. Students have a positive attitude towards the subject Civic education, the majority of respondents agree with the introduction of Civic education as a compulsory subject in the educational system (68%). Civic education is one of the fundamental pillars of a democratic society. The involvement of civic education in all spheres of the education system has a direct impact on the level of youth participation in society and on their participation in decision-making processes, which is in fact one of the key postulates for stimulating youth social engagement.

Keywords: civic education, education system, curricular reform, knowledge, students

BILJEŠKA O AUTORICI

SARA PELAIĆ, rođena je u Šibeniku, 15. lipnja 1997. U Stankovcima završava osnovnu školu, zatim upisuje Gimnaziju Antuna Vrančića u Šibeniku, smjer opća gimnazija. Od 2016. godine redovna je studentica Filozofskog fakulteta u Splitu na Odsjeku jednopredmetne sociologije.

E-mail: spelaic@ffst.hr

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja SARA PELAIC, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce SOCIOLOGIJE, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 20.02.2020.

Potpis

Izjava o pohrani završnog/diplomskog rada (podcrtajte odgovarajuće) u Digitalni
repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu

Student/ica: SARA PELAIĆ

Naslov rada: GRADANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE - ISKUSTVA I STAVOVI STUDENATA

Znanstveno područje: SOCIOLOGIJA

Znanstveno polje: DRUŠTVENA ZNANOST

Vrsta rada: ZAVRŠNI RAD

Mentor/ica rada:

doc. dr. sc. Jvanka Butoš

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Komentor/ica rada:

_____

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Članovi povjerenstva:

izr. prof. dr. sc. Gorana Bandalović, asist. Toni Popović

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

- a) rad u otvorenom pristupu
  - b) rad dostupan studentima i djelatnicima FFST
  - c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).
- (zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnog) ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: 20.02.2020.

Potpis studenta/studentice: Sjuro